

Bulletin

Editie 4

Rapporten over:
Grip op asielmigratie
Het pensioenstelsel
Meertalig bestuur

Bijdragen over:

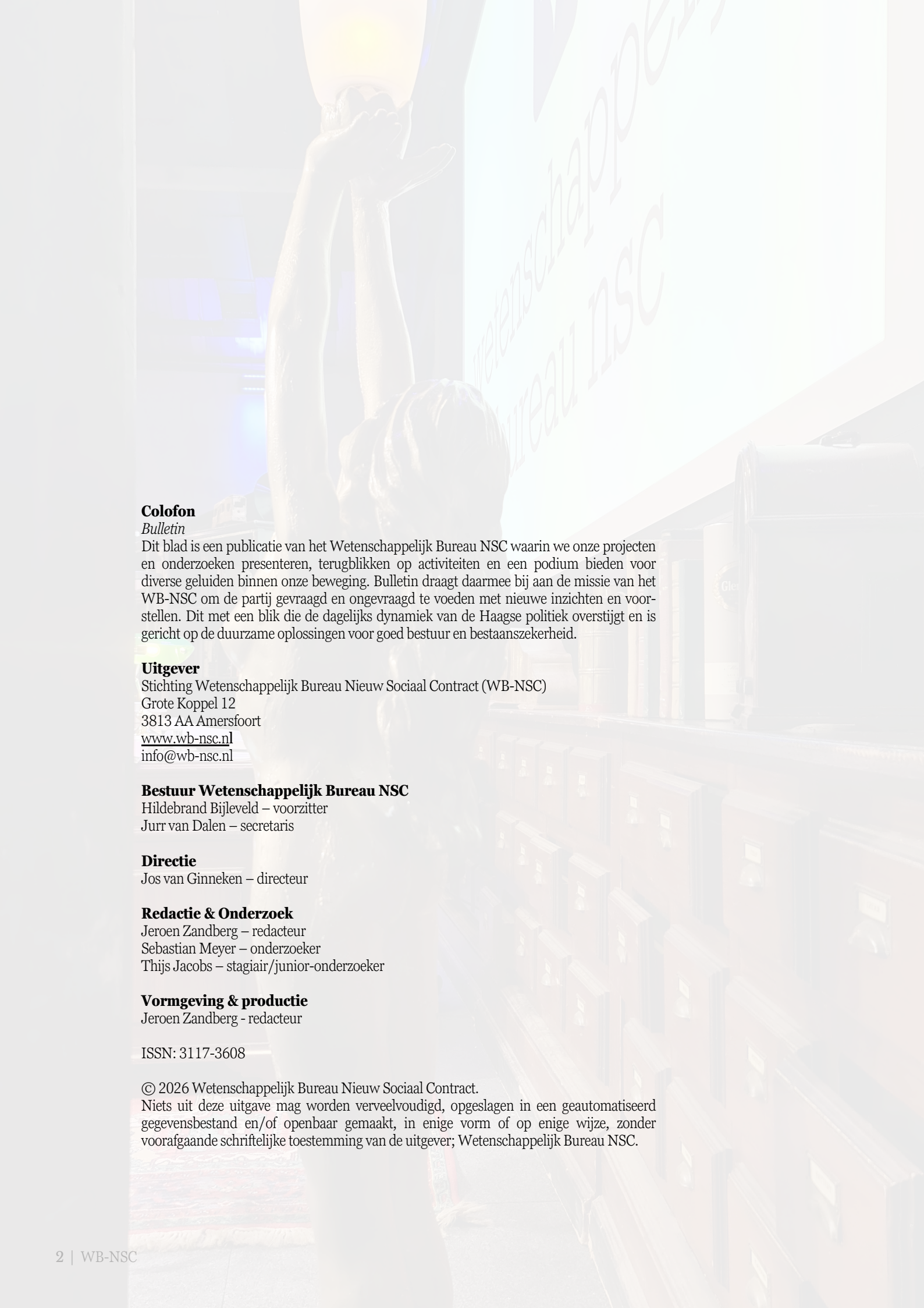
Burgerwetenschap en PFAS
Innovatie in de zorg
De stikstofdiscussie
De energietransitie

Wetenschappelijk Bureau
NSC

Staatsburgers zonder startpositie

Over migratie, integratie en draagkracht

Colofon

Bulletin

Dit blad is een publicatie van het Wetenschappelijk Bureau NSC waarin we onze projecten en onderzoeken presenteren, terugblikken op activiteiten en een podium bieden voor diverse geluiden binnen onze beweging. Bulletin draagt daarmee bij aan de missie van het WB-NSC om de partij gevraagd en ongevraagd te voeden met nieuwe inzichten en voorstellen. Dit met een blik die de dagelijks dynamiek van de Haagse politiek overstijgt en is gericht op de duurzame oplossingen voor goed bestuur en bestaanszekerheid.

Uitgever

Stichting Wetenschappelijk Bureau Nieuw Sociaal Contract (WB-NSC)

Grote Koppel 12

3813 AA Amersfoort

www.wb-nsc.nl

info@wb-nsc.nl

Bestuur Wetenschappelijk Bureau NSC

Hildebrand Bijleveld – voorzitter

Jurr van Dalen – secretaris

Directie

Jos van Ginneken – directeur

Redactie & Onderzoek

Jeroen Zandberg – redacteur

Sebastian Meyer – onderzoeker

Thijs Jacobs – stagiair/junior-onderzoeker

Vormgeving & productie

Jeroen Zandberg - redacteur

ISSN: 3117-3608

© 2026 Wetenschappelijk Bureau Nieuw Sociaal Contract.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever; Wetenschappelijk Bureau NSC.

Het begin van het nieuwe jaar is voor veel mensen het moment waarop ze nadenken over goede voornemens. Van gezonder eten tot minder tijd online doorbrengen en van meer sparen tot een nieuwe hobby oppakken. Al snel komen we er achter dat het moeilijk is om ons aan onze voornemens te houden; de drukte en gehaastheid van alledag zitten in de weg en we zijn vaak afhankelijk van anderen om mee te doen in de veranderingen die we door willen voeren.

Zo gaat het ook met goede voornemens die we collectief proberen te formuleren als samenleving. Bij de verkiezingen proberen we met onze keuzes het land de goede kant op te sturen, of toch tenminste mensen te verkiezen waarvan we hopen dat ze dat voor ons doen. Politici spiegelen ons prachtige goede voornemens voor; 'tien nieuwe steden!', 'je portemonnee op orde' of 'een fatsoenlijk land'.

Eenmaal verkozen blijkt de wereld toch iets anders in elkaar te steken, of leren we zelfs dat sommige goede voornemens enkel figuurlijk bedoeld waren. Daarnaast kan het zo zijn dat goede voornemens zó groots worden dat ze de werkelijkheid uit het oog verliezen. Zo trok 'fraudeurs keihard aanpakken!' zich niets meer aan van het toeslagenschandaal dat zich op de achtergrond ontvouwde. Het spreekwoord luidt dan ook niet voor niets; de weg naar de hel is geplaveid met goede bedoelingen.

Het voorbeeld van de "goede voornemens" laat volgens mij ook een denkfout zien die onze aanstaande regeringspartijen (en ook veel popelende oppositie politici) maken; het idee dat de wereld om ons heen 'maakbaar' is. Dit geloof van het neoliberalisme, dat goed management het enige is dat nodig is om de samenleving de goede kant op te sturen, is niet alleen naïef maar ook gevaarlijk. Het leidt tot meer en meer controle, data-sturing en technocratisering. Het volledig vastgelopen stikstofbeleid is hier het schoolvoorbeeld van. Den Haag wordt nog steeds geregeerd door modellen. Daarnaast wordt Den Haag ook geregeerd door "goede bedoelingen", vaak samengevat in uitgebreide internationale verdragen. Zo eindigt 'tien nieuwe steden bouwen!' steevast bij 'Het mag niet van Brussel, de rechter en het stikstofmodel'.

Deze denkrichting vraagt om uitdaging en in deze editie van Bulletin presenteren we, als Wetenschappelijk Bureau NSC, dat in de vorm van het sociaal-conservatisme. Een denkrichting die streeft naar een terughoudende rol van de overheid waar het gaat om het op grote schaal in detail aansturen van de samenleving: met een rechtser inslag op thema's zoals sociaal-culturele kwesties, het onderwijs en stikstofmaatregelen en aan de andere kant een meer linkse visie op sociaaleconomische thema's zoals pensioenen, zorg en bestaanszekerheid. Deze positie past bij de plaats die Nieuw Sociaal Contract inneemt in het politieke landschap en ons daarmee weer aantrekkelijk kan maken voor grote groepen kiezers.

In dit Bulletin geven we daarbij ook ruimte aan denkers van binnen de partij, evenals bijdragers vanuit de grotere sociaal-conservatieve beweging. Op deze manier hopen we de partij te voeden met inzichten en denkwijzen die Nederland verder brengen en waarmee we ons komend jaar kunnen laten zien op alle thema's waar de inbreng van NSC nu al gemist wordt.

Jos van Ginneken
Directeur Wetenschappelijk Bureau NSC

wetenschappelijk
bureau nsc

Inhoud

RAPPORTAGES, TRENDS & OPINIE

06 METEN ALS TEGENMACHT

Burgerwetenschap in de strijd tegen PFAS

INNOVATIE IN DE ZORG

Over de organisatie van radicale innovatie

NEDERLAND VAN HET STIKSTOFSLOT

Het kan écht wel

DE ENERGIETRANSITIE KAN SNELLER

Hybride oplossingen als realistisch alternatief

19 WB-NSC VERSTERKT EUROPESE SAMENWERKING

Werkbezoek aan Brussel

NEDERLAND IN SYSTEEMCRISIS

De noodzaak van een sociaal-conservatieve tegenbeweging

STRAFBSCHIKKING VOORBIJ DE RECHTER

Efficiëntie ten koste van de rechtsstaat

29 WB-NSC OP EUROPESE CONFERENTIE OVER MEERTALIGHEID EN MEDIA

DE SOCIAAL-CONSERVATIEVE MENS

Een bijdrage aan het sociaal-conservatieve concept

ONDERZOEKEN

8 WAAROM HET ASIELSTEEEM VASTLOOPT

Met aanbevelingen voor hervorming

PENSIOENSTELSEL MET BEHOUD VAN KOOPIKRACHT

Rapportpresentatie

HET STELLINGWERFS – TUSSEN FRIES EN NEDERLANDS

39 NSC-KANDIDATEN KLAARGESTOOMD VOOR DE GEMEENTERAAD

INTERVIEWS

20 STAATSBURGERS ZONDER STARTPOSITIE

Over migratie, integratie en draagkracht

DE ONZICHTBARE PIJLER VAN EUROPESE VEILIGHEID

De stille diplomatie van de OVSE

BOEKRECENSIE

34 'HATED BY ALL THE RIGHT PEOPLE'

Metten als tegenmacht

Burgerwetenschap in de strijd tegen PFAS

Door Jos van Ginneken – directeur Wetenschappelijk Bureau NSC

PFAS-vervuiling is voor veel omwonenden van Chemours in Dordrecht al jaren geen abstract milieuprobleem meer, maar een concrete zorg over hun gezondheid en leefomgeving. Deze zogenoemde forever chemicals worden in verband gebracht met ernstige gezondheidsrisico's, waaronder hormoonverstoringen, verminderde vruchtbaarheid en een verhoogd risico op bepaalde vormen van kanker. Juist omdat PFAS nauwelijks afbreekt en zich ophoopt in mens en milieu, is onafhankelijk en toegankelijk onderzoek van groot maatschappelijk belang.

Op een koude zaterdagochtend in januari, met sneeuw op de stoep en hagel die tegen de protestborden kletterde, stonden zo'n honderd mensen verzameld bij de fabriekspoorten. Het was de 300ste keer dat het zogenoemde Emmertjesprotest plaatsvond.

Het Emmertjesprotest, georganiseerd door de actiegroepen Stop PFAS Stop Chemours en Gezondheid vóór Alles, ontwikkelde zich van een kleine wekelijkse actie tot een symbool van aanhoudende maatschappelijke onrust over de aanwezigheid van PFAS in lucht, bodem en water rond de fabriek. Iedere zaterdag gooien deelnemers emmers met vermeend vervuilde grond voor de poort, als tastbare uitdrukking van hun zorgen over gezondheid en toekomstperspectief.

Jurr van Dalen, geflankeerd door Jos van Ginneken, spreekt de aanwezigen toe.

Bij dit jubileumprotest klonk een heldere boodschap: PFAS blijft een urgent probleem dat hoog op de politieke agenda moet blijven staan. De symboliek van 300 zaterdagochtenden protest – verbeeld door 300 stoelen als stille getuigen – onderstreepte de vasthoudendheid van burgers die zich al jaren inzetten omdat zij vinden dat hun leefomgeving onvoldoende wordt beschermd. Hoewel Chemours aangeeft de zorgen serieus te nemen en maatregelen te treffen om emissies te verminderen, blijft onder omwonenden twijfel bestaan over de daadwerkelijke effecten en de betrouwbaarheid van die toezeggingen.

Meetbaar maken wat onzichtbaar is

Tijdens het protest vertelden Van Ginneken en Van Dalen over het initiatief van het Wetenschappelijk Bureau NSC om betaalbare en toegankelijke PFAS-testen voor burgers mogelijk te maken. In 2025 startte het bureau het project Meten is weten, waarin wordt onderzocht hoe burgers met relatief eenvoudige testkits zelf PFAS-vervuiling kunnen meten.

Het uitgangspunt van dit project is dat wetenschap geen afstandelijk instrument hoeft te zijn dat uitsluitend in laboratoria plaatsvindt, maar iets waaraan burgers actief kunnen bijdragen. Met een compact meetpakket – bestaande uit filters, buisjes en duidelijke instructies – namen NSC-leden als burgerwetenschappers watermonsters uit sloten, plassen, kanalen en andere waterlopen in hun omgeving. Deze monsters werden vervolgens geanalyseerd door het laboratorium van hogeschool Avans in Breda, met behulp van innovatieve methoden die zowel betrouwbaar als aanzienlijk goedkoper zijn dan traditionele PFAS-analyses.

De eerste resultaten van deze pilot zijn veelbelovend. Ze laten zien dat burgers, met relatief eenvoudige middelen, een gedetailleerder beeld

kunnen helpen opbouwen van PFAS-verontreiniging dan vaak mogelijk is via groot-schalige, dure meetcampagnes van overheid of industrie.

Dit onderstreept een cruciaal punt: zonder meetgegevens blijft PFAS grotendeels onzichtbaar. Het probleem wordt wel ervaren, maar is lastig te concretiseren zonder eigen, betrouwbare data. Door burgers actief te betrekken bij het meten ontstaat een nieuwe vorm van democratische betrokkenheid bij milieumonitoring. Zo wordt het protest bij de Chemours-poort aangevuld met kennis en feiten. Het Wetenschappelijk Bureau NSC is dan ook zeer dankbaar voor de onmisbare ondersteuning van PulsAqua bij het trainen van NSC-leden tot burger-wetenschappers.

Testmethode werkt, volgende stappen in zicht

Een belangrijk moment in het project was het bericht van Avans Hogeschool dat de test-

methode technisch goed functioneert. Die bevestiging is niet alleen van wetenschappelijk belang, maar vooral ook maatschappelijk relevant: zij laat zien dat burgers met betaalbare testen zelf inzicht kunnen krijgen in de problematiek in hun directe leefomgeving, zonder volledig afhankelijk te zijn van kostbare laboratoriumanalyses.

Momenteel werkt het Wetenschappelijk Bureau NSC samen met PulsAqua aan heldere instructies voor burgerwetenschappers, zodat deelnemers stap voor stap leren hoe de meetkits correct te gebruiken. Tegelijkertijd wordt contact onderhouden met aanbieders van betaalbare testkits, met als doel deze methode zo breed mogelijk toegankelijk te maken.

Het uiteindelijke streven is dat burgerwetenschap een structurele rol krijgt binnen bredere maatschappelijke bewegingen tegen PFAS-vervuiling: een beweging die niet alleen bestaat uit protest, maar ook uit het systematisch verzamelen van kennis.

Burgerkracht: van verontwaardiging naar actie

Het 300ste Emmertjesprotest was daarmee niet alleen een moment van herdenking en protest, maar ook een ontmoetingsplek voor innovatie in milieu-activisme. De aanwezigheid van NSC-leden onderstreepte de ambitie om verbonden te blijven met burgerinitiatieven én bij te dragen aan praktische oplossingen voor een probleem dat vaak abstract en ongrijpbaar lijkt.

Door burgerwetenschap daadwerkelijk toegankelijk te maken, wil het Wetenschappelijk Bureau NSC samen met betrokken inwoners de stap zetten van verontwaardiging naar onderbouwde actie. Niet alleen door te blijven protesteren, maar door zelf te meten, data te verzamelen en zichtbaar te maken wat jarenlang onzichtbaar is gebleven. Zo ontstaat een kennisbasis die niet kan worden genegeerd door overheid, toezichthouders en industrie. Meten wordt daarmee een vorm van maatschappelijke tegenmacht.

Enkele NSC-leden bij het protest

Waarom het asielsysteem vastloopt – en wat er nodig is om het te hervormen

Door Sebastian Meyer

RAPPORTAGE

Het Wetenschappelijk Bureau NSC presenteerde op dinsdag 9 december 2025 het rapport Grip op asielmigratie – Naar een toekomstig asielbeleid. Dr. Sebastian Meyer, de auteur van het rapport, verzorgde de presentatie voor een volle zaal in Nieuwspoor in Den Haag. Migratiewetenschapper dr. Jan van de Beek en staatsrechtgeleerde dr. Hans-Martien ten Napel reflecteerden op het rapport. Tweede Kamerleden van verschillende politieke partijen woonden de presentatie bij. Dit stuk bouwt voort op de samenvatting van het rapport in Bulletin nr. 2, aangevuld met de inbreng van onze gasten.

Nederland en Europa kampen al jaren met een “asielcrisis” die zich onder andere manifesteert in slepende procedures, overbelaste voorzieningen en door met name kansarme asielzoekers veroorzaakte overlast. Echter, de pogingen van nationale en Europese beleidsmakers om het vastgelopen asielsysteem te hervormen zijn vooral halfslachtig. Onder de streep zijn de asielwetten, die momenteel door de Eerste Kamer

worden behandeld, een verzameling van tamelijk strenge maar losse crisismaatregelen.. Ze zijn dus de zoveelste poging om de gevolgen van het huidige vluchtelingenrecht onder controle te krijgen. Vluchtelingen hebben immers het recht om elk willekeurig land om bescherming te verzoecken – mits ze daar levend komen nadat ze door nietsontziende mensensmokkelaars zijn uitgebuit, door de woestijn zijn gestuurd en op gammele bootjes richting Europa zijn gezet. Dat is de reden waarom Jan van de Beek en andere experts het huidige systeem als moreel failliet hebben veroordeeld. De strenge maatregelen ten spijt, opereren de Nederlandse asielwetten binnen dat systeem. Hetzelfde geldt voor het aankomende Europese Asiel- en Migratiepact, dat doorgaans met veel te hoge verwachtingen wordt opgezadeld.

Waarom zitten we nog steeds op een fundamentele hervorming van het vluchtelingenrecht te wachten? Dat heeft vooral te maken met het liberaal constitutionisme, de ideologie waar het vluchtelingenrecht op stoelt. In essentie streeft het liberaal constitutionisme naar een zo optimaal mogelijke verwezenlijking van mensenrechten en andere abstracte normen, die zijn neergelegd in internationale en Europese verdragen. Institutioneel zijn vooral rechters en andere onafhankelijke experts aan zet. Voor een bredere democratische belangenafweging is er nauwelijks nog ruimte meer.

In zijn inbreng heeft Hans-Martien ten Napel daarom de eenzijdigheid van het liberaal constitutionalisme bekritiseerd. Daartegenover zette hij het common good constitutionalisme, dat aan een internationale opmars bezig is. Kenmerkend voor deze stroming is het zoeken naar een evenwicht tussen de belangen van het individu enerzijds en de belangen van de nationale politieke gemeenschap anderzijds. Daarmee zet het common good constitutionalisme zich niet alleen af tegen het liberaal constitutionalisme, maar ook tegen het populisme dat eenzijdig gericht is op nationale soevereiniteit en identiteit. Ten slotte wees Ten Napel het katholicisme aan als inspiratiebron voor het denken in termen van het algemeen welzijn.

Het rapport beargumenteert dat het algemeen welzijn nadere invulling vereist aan de hand van de bestuurlijke, budgettaire en maatschappelijke capaciteiten van Nederland. Jan van de Beek is hier verder op ingegaan door delen van zijn eigen onderzoek naar de effecten van asielmigratie op de verzorgingsstaat te presenteren. Hij liet zien dat asielmigratie de overheid veel geld kost, waardoor onder andere sociale voorzieningen zoals de bijstand onder druk komen te staan. Dat heeft te maken met het doorgaans lage opleidingsniveau van vluchtelingen en hun culturele afstand tot Nederland. Vooral het laatste verdient volgens Van de Beek meer aandacht, omdat asielmigranten de grootst mogelijke culturele afstand tot Nederland hebben, waardoor zelfs de tweede generatie relatief weinig bijdraagt aan de Nederlandse schatkist.

De verzorgingsstaat kan alleen in stand worden gehouden, aldus Van de Beek, als het asielsysteem radicaal wordt hervormd. In dit verband beaamde hij het voorstel uit het rapport om toe te werken naar een derde-landen-oplossing. Door samen te werken met derde landen buiten Europa moet irreguliere migratie zoveel mogelijk worden voorkomen. Echter, hij vroeg zich af of het Rwanda-model, waar het rapport voor pleit, enige kans van slagen heeft zonder uit het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens te stappen. Andere nog te verkennen aspecten zijn onder

meer de democratische legitimatie van een ambitieus hervestingsbeleid, alsmede de criteria waarop vluchtelingen in dat kader worden geselecteerd.

Door staatsrechtelijke en economische expertise bij elkaar te brengen, zorgde het WB-NSC voor een zowel fundamentele als empirisch verantwoorde beschouwing van een belangrijk onderwerp dat vaak op technocratische wijze wordt benaderd. De inzichten uit het rapport en de presentaties bieden veel stof tot nadenken om een fundamenteel ander asielsysteem verder te doordenken en te agenderen.

RAPPORTAGE

Verder bouwen aan bestaanszekerheid

Naar een pensioenstelsel dat koopkracht weer centraal stelt

Door Jos van Ginneken - Directeur Wetenschappelijk Bureau NSC

Nieuw Sociaal Contract moet zich in blijven zetten om het pensioendebat te voeren en zich sterk te maken voor koopkrachtige pensioenen voor (toekomstige) gepensioneerden. Hierom heeft het WB-NSC vorig jaar onderzoek laten doen naar noodzakelijke verbeteringen van het pensioenstelsel. Eind december, in de ochtend voorafgaand aan de grote ledenbijeenkomst van Nieuw Sociaal Contract na de Tweede Kamerverkiezingen, vond in Amersfoort de presentatie plaats van het tweede deel van het pensioenonderzoek van het Wetenschappelijk Bureau NSC (WB-NSC). In een goedgevulde zaal, met geïnteresseerde leden, vertegenwoordigers van pensioenfondsen en aanwezigen vanuit andere politieke partijen – waaronder BBB en 50PLUS – presenteerde dr. Henk Bets van Actuariel Adviesbureau Confident B.V. zijn bevindingen over koopkrachtbehoud en zekerheid binnen het nieuwe pensioenstelsel.

De bijeenkomst markeerde een belangrijk moment in een dossier dat al lange tijd een centrale plaats inneemt in het denken van NSC. Een goed en waardevast pensioen vormt immers een van de hoekstenen van bestaanszekerheid. Met dit tweede onderzoeksdeel zet het WB-NSC een volgende stap in het onderbouwen van concrete voorstellen om pensioenen ook in de toekomst hun reële waarde te laten behouden.

Het tweede deel van het pensioenonderzoek richt zich nadrukkelijk op de positie van fondsen die (deels) onder het oude Financieel Toetsingskader (FTK) blijven vallen, en laat zien dat juist daar concrete mogelijkheden liggen om koopkracht structureel beter te beschermen. Uit de doorrekening van verschillende scenario's blijkt dat de strenge indexatieregels die sinds 2015 gelden een belangrijke oorzaak zijn van achterblijvende pensioenstijgingen, en dat het versoepelen van deze regels op een verantwoorde manier mogelijk is.

Het rapport toont aan dat aanpassing van bijvoorbeeld de indexatie-ondergrens en de TBI-grens in vrijwel alle doorge-rekende scenario's leidt tot hogere of ten minste vergelijkbare uitkeringen, zonder dat dit extra risico's oplevert voor jongeren. Vooral voor fondsen met een bestaande indexatie-achterstand kan een versoepeld FTK helpen om gemiste koopkracht gedeeltelijk in te halen en pensioenen weer beter mee te laten bewegen met de inflatie. Daarmee onderbouwt dit tweede deel van het onderzoek dat gerichte wetwijzigingen niet alleen nodig, maar ook haalbaar zijn om het oude stelsel – en met name gesloten fondsen die niet invaren – toekomstbestendig te houden en te zorgen voor een blijvend koopkrachtig pensioen.

De kernvraag: hoe houden pensioenen hun waarde?

Het Wetenschappelijk Bureau liet het onderzoek uitvoeren tegen de achtergrond van de invoering van de Wet toekomst pensioenen (Wtp). Deze wet werd jarenlang voorbereid en werd gepresenteerd als een belangrijke modernisering van het stelsel, met als expliciete doelstelling: meer perspectief op een koopkrachtig pensioen. Maar in hoeverre wordt die belofte in de praktijk waargemaakt? Vanuit die vraag heeft het onderzoek zich gericht op drie hoofdpunten:

- In hoeverre sturen pensioenfondsen in hun transitieplannen daadwerkelijk op koopkrachtbehoud?
- Biedt het nieuwe stelsel voldoende bescherming tegen inflatie?
- Welke wijzigingen zijn nodig om fondsen beter in staat te stellen de koopkracht van pensioenen te behouden?

De bevindingen laten een genuanceerd, maar ook kritisch beeld zien. Hoewel het nieuwe stelsel instrumenten bevat die in theorie kunnen bijdragen aan koopkrachtbehoud, blijkt dat deze in de praktijk beperkt effectief zijn of nauwelijks worden ingezet. In veel transitieplannen ontbreekt bovendien een duidelijke en concrete koopkracht doelstelling.

Dat is problematisch, omdat de waarde van een pensioen zonder structurele aandacht voor inflatie snel kan dalen. De gemiddelde uitkeringsduur van een pensioen ligt rond de twintig jaar. Zelfs in perioden met relatief lage inflatie kan dat leiden tot een aanzienlijke daling van de koopkracht. In tijden van hogere inflatie wordt dit effect nog sterker voelbaar.

Instrumenten die tekortschieten

Een belangrijk onderdeel van het onderzoek bestond uit een analyse van de mechanismen binnen het nieuwe stelsel die bedoeld zijn om koopkracht te ondersteunen. Daarbij werd gekeken naar onder meer de toerekening van beleggingsrendementen, het projectierendement en de mogelijkheden om inflatie te compenseren.

De conclusie is dat deze instrumenten in hun huidige vorm vaak niet leiden tot structureel koopkrachtbehoud. Zo worden rendementen anders verdeeld tussen jongere en oudere deelnemers, wat in het nadeel kan uitpakken voor gepensioneerden. Andere instrumenten zijn theoretisch beschikbaar, maar in de praktijk moeilijk toepasbaar of politiek en financieel weinig aantrekkelijk.

Dat betekent dat het doel van een koopkrachtiger pensioen weliswaar wordt onderschreven, maar dat de praktische uitwerking nog onvoldoende is om dat doel daadwerkelijk te realiseren.

De solidariteitsreserve als sleutel

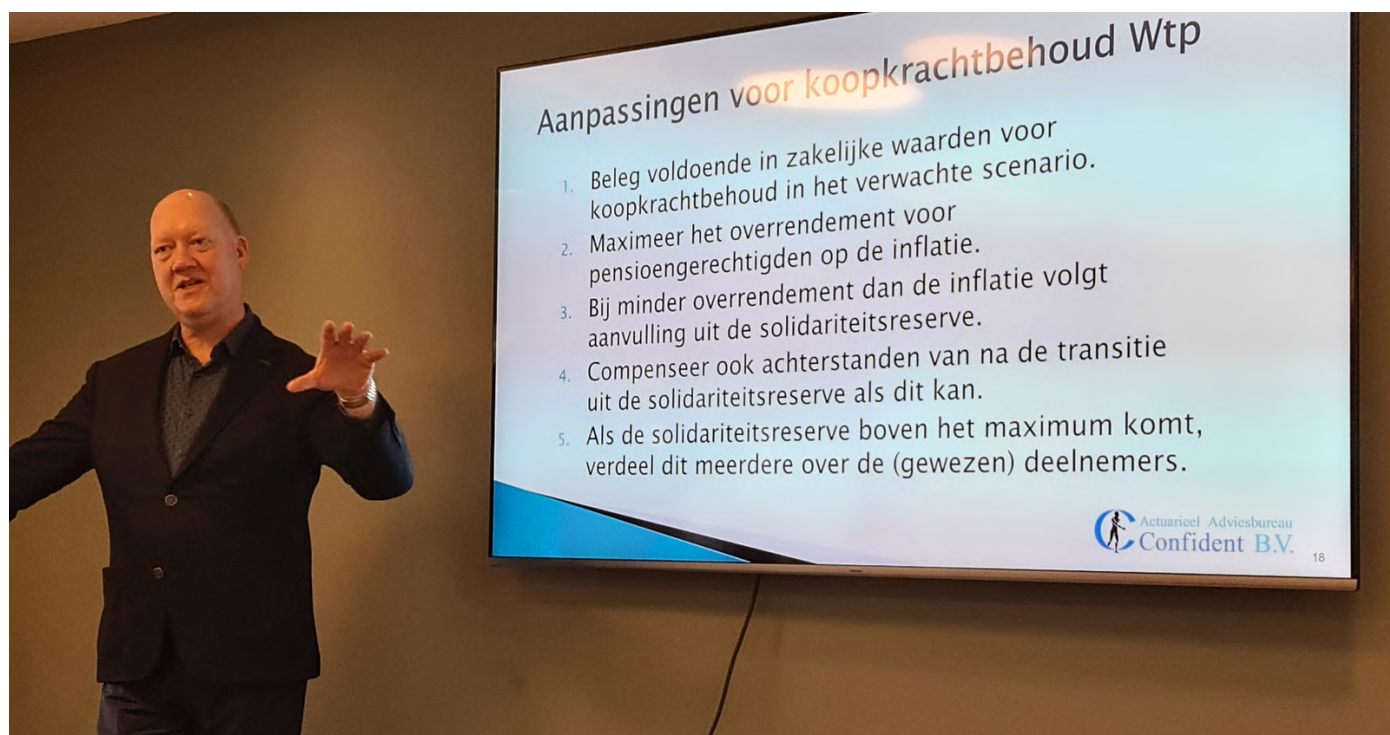
Een van de belangrijkste aanbevelingen uit het eerste rapport is om de solidariteitsreserve binnen het nieuwe stelsel beter en breder te benutten. Pensioenfondsen zouden meer ruimte moeten krijgen om deze reserve niet alleen in te zetten bij onverwachte inflatieschokken, maar ook bij reguliere inflatieschommelingen.

Het idee daarachter is relatief eenvoudig en sluit aan bij de traditie van solidariteit binnen het Nederlandse pensioenstelsel. In jaren waarin het economisch goed gaat en rendementen hoger uitvallen, kan een deel van de opbrengsten worden gereserveerd. In jaren waarin de inflatie oploopt of rendementen tegenvallen, kan deze reserve worden ingezet om de pensioenen aan te vullen en zo de koopkracht te beschermen.

Op die manier ontstaat een stabielere en evenwichtiger systeem, waarin schommelingen over de tijd worden opgevangen. Daarmee kan ook een deel van de solidariteit, die volgens critici onder druk is komen te staan door de overgang naar het nieuwe stelsel, opnieuw vorm krijgen.

Betekenis voor fondsen die buiten de Wtp blijven

De inzichten uit dit tweede deel van het onderzoek zijn niet alleen relevant voor fondsen die volledig overgaan naar het nieuwe stelsel. Begin 2026 heeft het WB-NSC het rapport ook aangeboden aan de Kring Gesloten Fondsen. Deze fondsen stap-

pen niet over naar de Wet toekomst pensioenen en blijven onder het huidige financieel toetsingskader (FTK) vallen.

Juist voor deze groep kan een versoepeling van het FTK, onderbouwd door de onderzoeksresultaten, bijdragen aan beter koopkrachtbehoud. Het Wetenschappelijk Bureau ziet hierin een belangrijke kans om samen met betrokken partijen het gesprek te blijven voeren over gerichte aanpassingen die de positie van gepensioneerden versterken.

Een volle zaal, een levendig debat

De presentatie in Amersfoort onderstreepte dat het onderwerp breed leeft. De zaal zat vol met geïnteresseerde NSC-leden, maar ook met vertegenwoordigers van pensioenfondsen en andere politieke partijen. De aanwezigheid van onder meer BBB en 50PLUS gaf aan dat de discussie over de toekomst van het pensioenstelsel partijgrenzen overstijgt.

Tijdens de bijeenkomst werd duidelijk dat de behoefte aan verdere verdieping en aan concrete beleidsopties groot is. Pensioen is voor veel mensen een van de belangrijkste financiële zekerheden in het leven. Tegelijkertijd is het stelsel complex en in beweging, waardoor het vertrouwen soms onder druk staat.

Het onderzoek van Henk Bets biedt in dat opzicht niet alleen kritiek, maar vooral ook handvatten voor verbetering. Het laat zien dat met gerichte aanpassingen binnen de bestaande kaders al veel mogelijk is.

Pensioen als fundament van bestaanszekerheid

Voor het WB-NSC past dit onderzoek in een bredere inzet op bestaanszekerheid. Een goed pensioen – dat niet alleen vandaag voldoende is, maar ook in de toekomst zijn waarde behoudt – is daarin een essentieel element. Het gaat niet alleen om cijfers en regels, maar om de vraag of mensen kunnen vertrouwen op een stabiele oude dag.

Het Wetenschappelijk Bureau blijft zich daarom inzetten voor een koopkrachtig pensioen en wil met onderzoek, publicaties en

Dr. Henk Bets (links) presenteert het rapport aan Eddy van Hijum (midden) en Jos van Ginneken (rechts)

bijeenkomsten het debat blijven voeden. Daarmee verzet het zich ook tegen het idee dat met de invoering van de Wet toekomst pensioenen het denken over pensioenen is afgerond en het debat als het ware 'geslecht' zou zijn.

Juist het tegendeel is volgens het WB-NSC nodig. De nieuwe wet is een belangrijke stap, maar geen eindpunt. Om de ambitie van koopkrachtbehoud daadwerkelijk waar te maken, blijven wetswijzigingen en aanvullend beleid nodig. Alleen zo kan worden voorkomen dat pensioenen op termijn aan waarde verliezen.

Vooruitkijken

Met het tweede deel van het pensioenonderzoek levert het Wetenschappelijk Bureau NSC een inhoudelijke bijdrage aan een debat dat de komende jaren alleen maar aan belang zal winnen. Door samen te werken met experts, pensioenfondsen en andere betrokkenen hoopt het bureau de inzichten uit het rapport te vertalen naar concrete verbeteringen in beleid en wetgeving.

De boodschap die in Amersfoort klonk, was helder: een koopkrachtig pensioen vraagt om blijvende aandacht, om solidariteit en om politieke keuzes. Het WB-NSC wil daarin een actieve rol blijven spelen – met onderzoek dat niet alleen analyseert, maar ook richting geeft.

Waarom echte zorginnovatie vooraf ongeloofwaardig is

Door Bernard Hulsman – uitvinder en schrijver van het boek 'Radicale Innovatie'

Foto door Adhitya Sibikumar op Unsplash

Radicale innovatie is vooraf ongeloofwaardig

Radicale innovatie heeft een ongemakkelijke eigenschap: ze laat zich vooraf nauwelijks uitleggen. Wie een echte doorbraak bedenkt, kan meestal wel beschrijven wat die oplevert, maar niet hoe dat precies werkt zonder de kern van de uitvinding prijs te geven. Dat botst met onze behoefte aan transparantie, controle en vooraf dichtgetimmerde plannen – zeker in de zorg.

Waarom echte doorbraken zich niet laten uitleggen

In de huidige innovatie-infrastructuur is dit spanningsveld nauwelijks te vermijden. Wie het hoe volledig uitlegt, geeft zijn uitvinding weg. Wie zich beperkt tot het wat, wordt niet geloofd. Dat voelt onbevredigend voor alle betrokkenen, maar het is geen kwestie van onwil of geheimzinnigheid, het is een structureel dilemma.

De gloeilamp als denkexperiment

Een gedachte-experiment maakt dat duidelijk. Tweehonderd jaar geleden was de olielamp de dominante lichtbron. Stel dat iemand toen de gloeilamp had uitgevonden. Hij had kunnen zeggen: deze lichtbron geeft licht zonder vuur en zonder olie. Meer niet. In die tijd zou dat als volstrekt onmogelijk zijn afgedaan. Pas achteraf, wanneer de techniek er eenmaal is, lijkt het vanzelfsprekend. Dat is het fundamentele probleem van innovatie: vooraf ongeloofwaardig, achteraf logisch.

Toetsen op resultaat, niet op verhaal

Daarom hoort bij serieuze innovatie ook een andere houding: niet geloven op basis van mooie woorden, maar toetsen op resultaat. Werkt het niet zoals beloofd, dan heeft het geen waarde.

Het ontbrekende ecosysteem in de zorg

In andere sectoren bestaat hiervoor een ecosysteem van onafhankelijke toetsing. Ingenieursbureaus kunnen onder geheimhouding beoordelen of een uitvinding technisch niet onmogelijk is, zonder haar volledig te openbaren. In de zorg ontbreekt zo'n infrastructuur grotendeels. Daar komt bij dat zorginnovatie bestaat uit vele onderling samenhangende deelaspecten – zoals automatisering en organisatie – die cruciaal zijn, maar vaak

maar vaak slecht worden begrepen. Het risico is dan een eindeloos overlegcircuit waarin alles besproken wordt, maar weinig gebeurt.

Handelingsruimte zonder publieke waarden los te laten

Juist daarom vraagt radicale zorginnovatie om ruimte om te handelen. Niet alles kan vanaf dag één democratisch, transparant en tot in detail verantwoord zijn, zonder de innovatie zelf te verstikken. Tegelijkertijd is het evident dat publieke waarden gewaarborgd moeten blijven. Een mogelijke uitweg ligt in tijdelijke constructies: kleine, doelgerichte organisaties die onder duidelijke publieke verantwoordelijkheid vallen, maar voldoende vrijheid krijgen om daadwerkelijk te bouwen en te testen.

Van pilots naar opschaling

Het huidige systeem is vooral ingericht op beheersing, niet op doorbraken. Innovatieprojecten blijven vaak kleinschalig, terwijl de echte winst juist in opschaling zit. Tientallen projecten naast elkaar leveren zelden structurele verandering op. Wie werkelijk iets wil veranderen in de zorg, moet durven denken in honderden of duizenden toepassingen, niet in pilots die nooit verder komen dan het experiment.

Betalen voor resultaat in plaats van proces

Daarbij hoort ook een andere manier van belonen. Niet betalen voor inspanning of proces, maar voor aantoonbaar resultaat. Dat verschuift risico's naar de innovator, maar maakt tegelijk duidelijk waar het werkelijk om gaat: maatschappelijke waarde, betere zorg en lagere kosten. De potentiële opbrengsten zijn zo groot dat het rationeel is dit risico aan te gaan.

De echte barrière is cultureel

De grootste hindernis is uiteindelijk niet technisch, maar cultureel. Radicale innovatie vraagt om vertrouwen in het onbekende, om acceptatie van onzekerheid en om het besef dat niet alles vooraf kan worden dichtgetimmerd. Zolang we vasthouden aan de eis dat alles eerst volledig begrepen, uitgelegd en verantwoord moet zijn voordat er iets mag gebeuren, zullen echte doorbraken uitblijven. En dan blijft de zorg gevangen in verbeteringen aan de olielamp, terwijl de gloeilamp al denkbaar is.

Nederland van het stikstofslot, het kan écht wel

OPINIE

Door:

Jos van Ginneken – Directeur Wetenschappelijk Bureau NSC;
Mr. Dr. Quinten Pluymaekers – Directeur De Nieuwe Denktank;
Drs. Marinus den Hartogh – Fellow De Nieuwe Denktank.

De uitslag van de verkiezingen van 29 oktober 2025 wordt door velen gezien als een terugkeer van het oude politieke midden. D66 en CDA boekten winst en zijn nu begonnen aan de vorming van een nieuw kabinet tezamen met in ieder geval VVD. Maar het midden bewijst zijn waarde pas als het in staat is om tastbare resultaten te leveren, als het de slogan dat ‘het wél kan’ ook omzet in beleid dat iets gaat veranderen.

In de onderhandelingen voor een nieuw kabinet worden drie urgente opgaven voor het nieuwe kabinet genoemd die sterk met elkaar samenhangen: het bestrijden van het woningtekort, het versterken van economische groei en verduurzaming, en het openbreken van het stikstofslot dat Nederland al jaren in zijn greep heeft. Zonder een structurele oplossing voor dat laatste blijft vooruitgang op de andere terreinen onhaalbaar. Als we vasthouden aan dezelfde aanpak, blijven we steken in dezelfde impasse. Bij ongewijzigde uitgangspunten zullen er nauwelijks meer vergunningen worden verleend, ook niet als we de veestapel halveren.

De kern van de stikstofcrisis

De huidige stilstand – geen woningen, geen infrastructuurprojecten, geen nieuwe duurzame energie – is niet het gevolg van bewuste politieke keuzes, maar van drie structurele fouten in het stikstofbeleid.

De eerste is filosofisch van aard: het geloof dat natuur volledig maakbaar is. Zoals een tuinarchitect een tuin ontwerpt, zo proberen beleidsmakers de natuur naar ideale plaatjes te modelleren.

Anders dan in andere Europese landen is hier voor elk stukje natuurgebied vastgelegd welke planten en dieren daar moeten voorkomen; hier een x aantal korhoenders, daar zoveel vierkante meter blauwgras. Als de natuur zich niet ontwikkelt zoals gepland spreken de beleidsmakers van een slechte staat van instandhouding.

De tweede fout is de gedachte dat het én mogelijk én een goed idee is om elk risico op achteruitgang van de natuur tot nul terug te willen brengen. Daaruit is AERIUS voortgekomen: een model dat stikstofuitstoot van activiteiten probeert te berekenen tot op een schaal die technisch onmogelijk precies is.

Bouwprojecten waarvan de uitstoot zo klein is dat die op geen enkele manier een significante impact hebben op een natuurgebied worden onmogelijk gemaakt, terwijl aan de andere kant uitstoot van vliegtuigen boven de 900 meter überhaupt niet wordt meegewogen.

Het gevolg is een model dat wel politieke druk ventileert, maar niet aansluit op de meetbare werkelijkheid of de daadwerkelijke staat van de natuur. Tegelijk wordt die staat van de natuur vaak in hyperbolische termen gepresenteerd – alsof een gram extra stikstof tot ecologische rampen leidt, en alsof we kunnen berekenen waar die gram stikstof terechtkomt. Risicomanagement betekent dat we échte risico's moeten managen, en niet de leefbaarheid van het land opofferen aan het tot nul terugbrengen van theoretische risico's in een werkelijkheid die alleen maar in een computer bestaat.

Naar betere natuurbescherming en een realistischer vergunningstelsel

Ten derde is de uitvoering van natuurbeheer en controle te sterk bij één speler georganiseerd. Provincies zijn formeel verantwoordelijk, maar leunen vrijwel volledig op terreinbeheerders zoals Staatsbos-beheer en de provinciale landschappen voor zowel het beheer van de natuur, als ook voor de controle op de staat ervan. Daarmee bevindt een cruciaal onderdeel van het beleid zich buiten effectieve politieke controle. Voor een structurele oplossing is een duidelijke wettelijke scheiding van taken nodig, zodat tegenmacht en transparantie terugkeren in het natuurbeheer.

Maar alleen organisatorische veranderingen zijn onvoldoende. Er moet ook een nieuw vergunningstelsel komen dat erkent dat modellen zoals AERIUS niet geschikt zijn om kleinschalige of tijdelijke activiteiten precies door te rekenen. Ook de politieke afweging – de vraag wat we als land willen bouwen, beschermen en ontwikkelen, en wat voor natuur we willen – moet weer centraal staan.

De verkiezingsuitslag laat bovendien iets essentieels zien: Nederlanders willen dat het woningtekort écht wordt opgelost. De partij die campagne voerde voor tien nieuwe steden is de grootste geworden. Dat kan alleen als we onderkennen dat de stikstofcrisis vooral een vergunningencrisis is, waarbij individuele projecten door rechtzaken zijn stilgelegd, ondanks hun verwaarloosbare invloed op de natuur. Daarom is het juridisch verdedigbaar én logisch om woningbouw, net als in de andere Europese landen, veel vaker vergunningsvrij te maken of door generieke regels toe te staan.

De kernvraag moet niet langer zijn of een activiteit stikstof uitstoot – dat doet vrijwel alles – maar of die uitstoot daadwerkelijk een significant en blijvend risico vormt voor de natuur. Het voortdurend doorrekenen van individuele boeren, wandeltochten of bouwplaatsen is praktisch onuitvoerbaar, peperduur en leidt tot jarenlange juridische onzekerheid, terwijl de uitkomsten van die berekeningen nauwelijks iets zeggen over het daadwerkelijke risico.

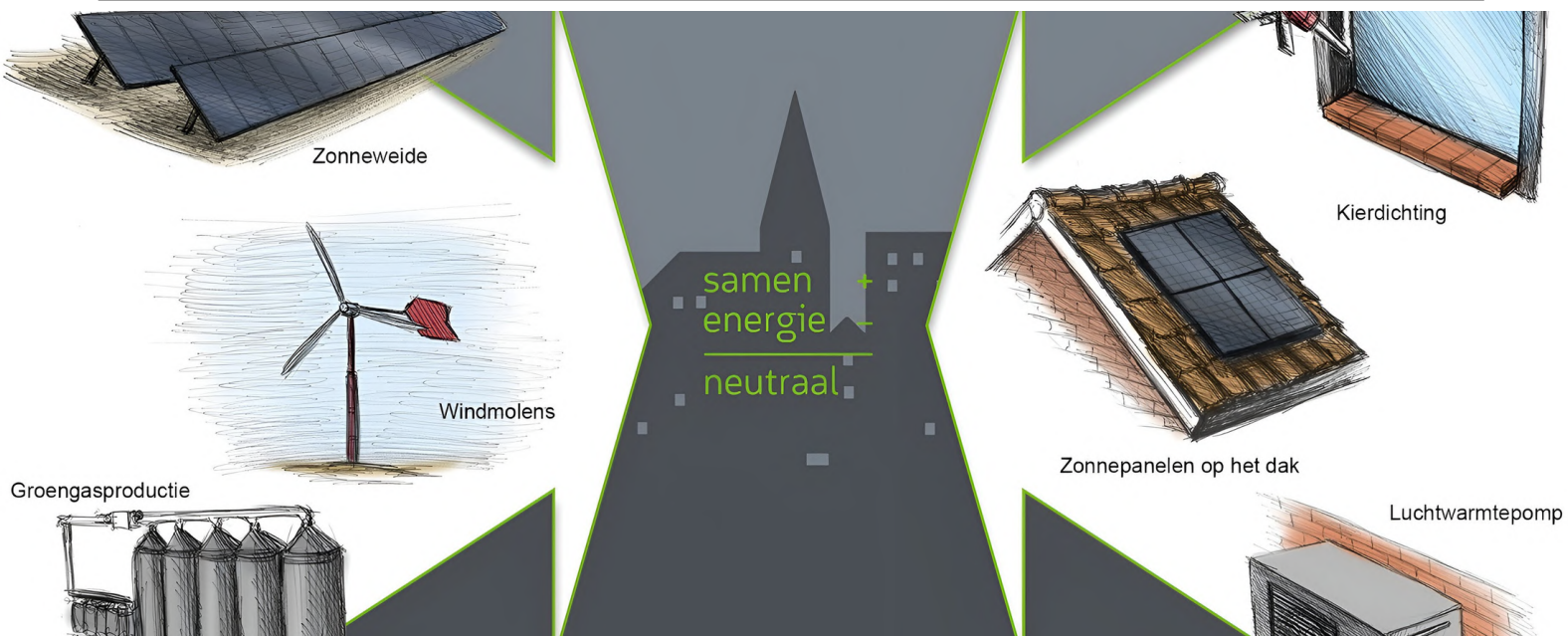
Alternatieve regels, zoals het werken met sectorale of regionale emissieplafonds, zoals al gebeurt in de glastuinbouw, zorgen voor een effectievere beheersing van het stikstofrisico. Het geeft bovendien duidelijkheid, voorkomt jurisdisering en maakt ruimte voor innovatie.

Nederland van het slot

De oude middenpartijen hebben opnieuw vertrouwen gekregen van de kiezer, na het electorale strafbankje als gevolg van de Rutte-jaren. Om dat te verzilveren is een doorbraak nodig op het dossier dat ons land al te lang tegenhoudt. Dat vraagt om een koers die afstand neemt van de model-fixatie en de micrologica van het huidige stikstofbeleid. 'Het' kan alleen als de oude partijen van het oude systeem durven af te stappen.

Alleen dan bouwen we aan een land dat zowel economisch vooruit kan, voldoende woningen bouwt en de natuur op een écht effectieve manier beschermt. Zo halen we Nederland van het stikstofslot.

ANALYSE

De energietransitie kan sneller

Waarom hybride oplossingen een realistisch alternatief bieden

Door Pieter Brink (architect) en Jurr van Dalen (duurzaamheids-econoom) – oprichters en bestuursleden van Stichting Samen Energie Neutraal (SEN)

De energietransitie in de gebouwde omgeving lijkt vast te lopen. Veel Nederlanders ervaren de overstap naar aardgasvrij wonen als te duur, ingewikkeld en onzeker. Gemeenten worstelen met de uitvoerbaarheid, netbeheerders met volle elektriciteitsnetten en burgers met stijgende woonlasten. Tegelijkertijd bestaat er brede overeenstemming over de noodzaak van verduurzaming – maar over de vraag hoe die moet worden vormgegeven, lopen de meningen sterk uiteen.

In dit spanningsveld raakt het debat vaak gepolariseerd. Aan de ene kant staan ingrijpende oplossingen waarbij woningen volledig van het gas af moeten, vaak tegen hoge kosten en met forse verbouwingen. Aan de andere kant klinkt de oproep om te wachten op toekomstige technieken. Minder aandacht is er voor tussenoplossingen die nu al op grote schaal toepasbaar zijn en betaalbaarheid combineren met snelheid. Toch bestaan die wel.

Een daarvan is de combinatie van hybride warmtepompen en groengas: een aanpak die uitgaat van het bestaande energiesysteem en dit stap voor stap verduurzaamt. Deze zogenoemde Quick-Fit-benadering maakt het mogelijk het gasverbruik in woningen fors te verminderen, zonder grote bouwkundige ingre-

pen en met behoud van comfort. Recente praktijkonderzoeken laten zien dat hiermee niet alleen aanzienlijke CO₂-reducties mogelijk zijn, maar ook lagere woonlasten – juist voor huishoudens met beperkte financiële ruimte.

Dit artikel verkent wat deze aanpak betekent voor de energietransitie in Nederland. Welke aannames houden stand, welke niet, en waar liggen de belangrijkste beleidsmatige en politieke keuzes? En misschien nog belangrijker: wat zegt deze route over de manier waarop we de energietransitie organiseren – technisch haalbaar, sociaal rechtvaardig en bestuurlijk realistisch?

De Quick-Fit-oplossing

Op 8 november 2017 presenteerde stichting Samen Energie Neutraal (SEN) in Buitenhof in Den Haag de Quick-Fit-oplossing: een praktische en laagdrempelige methode om woningen snel te verduurzamen en het aardgasgebruik sterk te verminderen. Onderzoek van SEN liet zien dat de aanschaf van een hybride warmtepomp leidt tot een gemiddelde gasbesparing van circa 50 procent. Daarbij bleek het woningtype relatief weinig invloed te hebben op het resultaat.

De Quick-Fit-aanpak is bewust eenvoudig gehouden. Zij gaat uit van behoud van de bestaande energie-infrastructuur, is voor bewoners overzichtelijk en vraagt relatief beperkte investeringen. Met snelle en betaalbare ingrepen kan het gasverbruik van woningen fors worden teruggebracht, terwijl het wooncomfort toeneemt en de woonlasten dalen. Dat geldt niet alleen voor huiseigenaren, maar ook voor huurders.

Een belangrijk aanvullend element is de vergroening van het resterende gasgebruik. Door aardgas te vervangen door groengas kunnen hele woonwijken op relatief eenvoudige wijze aardgasvrij worden. SEN ziet deze aanpak als een realistische tussenstap richting een energiesysteem waarin elektriciteit uiteindelijk de dominante energiedrager wordt. Voorlopig is die situatie echter nog niet bereikt.

Waarom de energietransitie sneller kan

De Quick-Fit-aanpak rust op drie centrale stellingen:

1. Met een hybride warmtepomp is minstens 50 procent gasbesparing mogelijk.
2. Het resterende gasgebruik kan worden vervangen door groengas.
3. De woonlasten dalen, onder meer door compensatie van extra elektriciteitsverbruik met pv-panelen.

Deze stellingen worden hieronder afzonderlijk besproken.

Stelling 1. Minstens 50 procent gasbesparing met een hybride warmtepomp

In 2023 publiceerden de verwarmingsbranche en de overheid de resultaten van een demonstratieproject met hybride warmtepompen in 200 woningen. De woningen werden bouwkundig niet aangepast. De hybride warmtepomp werd gekoppeld aan de bestaande cv-installatie en voorzien van uitgebreide meetapparatuur. Slechts in enkele gevallen werd het afgiftesysteem verbeterd, bijvoorbeeld door radiatoren te vervangen.

De uitkomst was opvallend. Het gemiddelde gasgebruik daalde met circa 75 procent tot 475 m³ per woning. In de twee jaren voorafgaand aan het project verbruikten deze woningen gemiddeld 1.850 m³ gas. Voor deze besparing was per woning gemiddeld 2.360 kWh extra elektriciteit nodig.

Deze resultaten bevestigen dat hybride warmtepompen, ook zonder ingrijpende verbouwingen, een substantiële bijdrage kunnen leveren aan het terugdringen van het gasverbruik.

Stelling 2. Kan groengas het resterende gasgebruik vervangen?

Een gasbesparing van gemiddeld 75 procent brengt de vergroening van het resterende gasgebruik aanzienlijk dichterbij. Tegelijk roept dit direct de vraag op of er voldoende groengas beschikbaar is, of beschikbaar kan komen.

Volgens CE Delft (2022) is groengas in plattelandsgebieden het goedkoopste alternatief voor aardgas. Uit een aanvullende studie van Ecorys blijkt bovendien dat veel inwoners positief staan tegenover het gebruik ervan. Het knelpunt zit echter in de huidige beschikbaarheid. De productie van groengas blijft vooralsnog achter bij de potentiële vraag.

Nieuw Sociaal Contract pleit al langer voor verruiming van de groengascapaciteit. Ook Netbeheer Nederland benadrukte in 2025, in reactie op een voorstel van de ACM voor een nieuw prioriteringskader, dat productie-installaties voor groengas en warmte met voorrang toegang zouden moeten krijgen tot het elektriciteitsnet. Dit kan het overvolle stroomnet ontlasten.

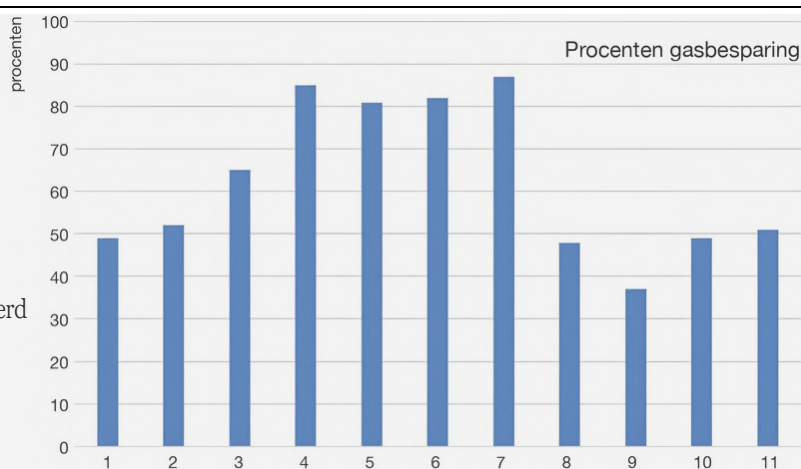
Het Planbureau voor de Leefomgeving verwacht dat in de nabije toekomst circa een derde van de Nederlandse wijken zal zijn aangesloten op een warmtenet, een derde volledig elektrisch zal verwarmen en een derde gebruik zal maken van hybride warmtepompen met duurzaam gas via het gasnet. In deze analyse is per wijk gekeken naar de optie met de laagste maatschappelijke kosten.

CBS-cijfers laten zien dat het gasgebruik van woningen en diensten in 2024 circa 9,2 miljard m³ bedroeg, tegen 12,37 miljard m³ in 2019. Dat duidt erop dat isolatie en warmtepompen nu al effect sorteren. Als de Quick-Fit-aanpak breed zou worden toegepast, schat SEN een mogelijke gasbesparing van circa 65 procent, oftewel 6 miljard m³. Het resterende gasgebruik zou dan ongeveer 3,2 miljard m³ bedragen.

Gasbesparing door hybride warmtepomp bij onderzochte woningtypen – SEN rapport

Soorten woning

1. Boerderijmodel(klein), een bouwlaag
2. Twee-onder-een-kap, een bouwlaag met kap
3. Rijtjeshuis stadswoning, twee bouwlagen met kap
4. Rijtjeshuis, hoek, drie bouwlagen plat dak
5. Bovenwoning, redelijk geïsoleerd met H++ beglazing
6. Rijtjeshuis, Schipperswoning, een bouwlaag met kap
7. Bijzonder complex rijtjeshuizen
8. Vrijstaand woonhuis, een bouwlaag met kap, gerenoveerd
9. Vrijstaand woonhuis, een bouwlaag met kap
10. Rijtjeshuis, huur, twee bouwlagen met kap, eigen top
11. Rijtjeshuis, huur, twee bouwlagen met kap, langskap

De groengasproductie in Nederland kwam in 2023 uit op circa 280 miljoen m³, minder dan 10 procent van deze resterende vraag. Tegelijk is de markt sterk in ontwikkeling. Het Klimaat-akkoord stelt als doel om in 2030 jaarlijks 2 miljard m³ groengas te produceren. De beschikbaarheid van hernieuwbaar gas blijkt daarbij van grote invloed op de totale maatschappelijke kosten van de energietransitie. Bij import van groengas uit andere EU-landen kan dit oplopen tot circa 3 miljard m³ per jaar, wat de inzet van hybride warmtepompen vergroot en de nationale kosten met ongeveer € 1 miljard per jaar verlaagt.

Stelling 3. Lagere woonlasten door hybride oplossingen

In het demonstratieproject zijn ook de financiële effecten doorgerekend. Op basis van de energietarieven van het toenmalige prijsplafond (2023) werd een gemiddelde jaarlijkse besparing van bijna € 1.000 per woning berekend. Daarbij werd gerekend met € 1,45 per m³ gas en € 0,40 per kWh elektriciteit. Voor huishoudens met zonnepanelen viel de besparing nog hoger uit.

Hoewel de energieprijzen inmiddels lager liggen, blijft de gemiddelde jaarlijkse besparing rond de € 1.000. Daar staat wel een initiële investering tegenover. SEN becijfert de kosten van een hybride warmtepomp op gemiddeld € 6.500 tot € 8.000, inclusief installatie en aanpassingen in de meterkast. Daarmee ligt de terugverdientijd rond de zeven jaar. Daarna vertaalt de besparing zich direct in lagere woonlasten. Met extra pv-panelen kan het effect, ondanks het afbouwen van de salderingsregeling, verder worden versterkt.

Conclusies en perspectief

De beschikbare onderzoeksresultaten bevestigen dat met hybride warmtepompen bij de meeste woningen minstens 50 procent gasbesparing mogelijk is. In de praktijk blijkt zelfs een gemiddelde besparing van circa 75 procent haalbaar. Ook de derde stelling houdt stand: na terugverdiening van de investering kunnen de

woonlasten met ongeveer € 1.000 per jaar dalen.

Complexer ligt het bij de tweede stelling. In principe kan groengas het resterende gasgebruik vervangen, maar de huidige productie blijft ver achter bij de potentiële behoefte. Tegelijk zijn de grondstoffen aanwezig. Nederland kampt met een mestoverschot, terwijl in 2022 slechts 5 procent van de mest werd vergist tot bio- of groengas. Dat roept de vraag op hoe de verantwoordelijkheid tussen markt en overheid is verdeeld.

Volgens een studie uit 2025 kan mestvergisting tot 9 procent van de stikstofuitstoot in de landbouw voorkomen, circa 10 miljoen kilogram stikstof, en daarmee bijdragen aan het doorbreken van het stikstofslot. Een bijmengverplichting voor groengas maakt snelle opschaling mogelijk, waar subsidies de afgelopen tien jaar beperkt effect sorteerden. In 2030 kan zo naar schatting 1,1 miljard m³ groengas worden geproduceerd, grotendeels uit mest. Dat vermindert de afhankelijkheid van LNG-import, voorkomt circa 3,8 megaton CO₂-uitstoot (waarvan 2,4 Megaton via mestvergisting) en kan lokaal bijdragen aan zowel natuurherstel als regionale economieën.

De Quick-Fit-aanpak laat zien dat de energietransitie niet per se hoeft te wachten op grootschalige systeemveranderingen. Juist door pragmatische tussenstappen kan zij sneller, betaalbaarder en maatschappelijk breder gedragen worden. De vraag is niet alleen of dit technisch mogelijk is, maar vooral of het beleid erin slaagt deze route daadwerkelijk te faciliteren.

Illustratie door Arne Brink

RAPPORTAGE

WB-NSC versterkt Europese samenwerking

Op maandag 12 januari 2026 bracht een delegatie van het Wetenschappelijk Bureau Nieuw Sociaal Contract (WB-NSC) — bestaande uit Sebastian Meyer, Jurr van Dalen en Jeroen Zandberg — een werkbezoek aan Brussel.

De delegatie sprak daar met NSC Europarlementariër Dirk Gotink en zijn medewerkers over de bijdrage die het WB-NSC kan leveren aan het Europese werk van NSC, en over mogelijke vormen van samenwerking op verschillende beleidsterreinen. Zo heeft het WB-NSC verscheidene rapporten gepresenteerd over onderwerpen als pensioenen, asielmigratie, streektaalen e.d. die ook in een Europese context relevant zijn. Zo is Dirk Gotink voor de EVP-fractie de medeonderhandelaar voor de hervorming van de 'lorp 2 richtlijn', de Europese pensioenrichtlijnen.

Daarnaast voerden wij gesprekken met de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de EU en met diverse wetenschappelijke en onderzoeksinstituten, waaronder de *European Parliamentary Research Service (EPRS)* van het Europees Parlement en het Martens Centre van de Europese Volkspartij (EVP). Met deze beide instituten heeft het WB-NSC vruchtbare gesprekken gevoerd over toekomstige deelname aan gezamenlijke onderzoeksprojecten.

Het was een inspirerende en inhoudelijk sterke dag gevuld met waardevolle contacten voor verdere Europese samenwerking, om zo de stem van NSC in Brussel te vergroten.

Jurr van Dalen, Jeroen Zandberg en Sebastian Meyer

Staatsburgers zonder startpositie

INTERVIEW

Wat de situatie van Caribische Nederlanders zegt over migratie, integratie en draagkracht

Door Jeroen Zandberg

Wie vanuit de bijzondere Nederlandse gemeenten Bonaire, St. Eustatius en Saba (de BES-eilanden) of de zelfstandige landen Curaçao, Aruba of Sint-Maarten naar Nederland verhuist, doet dat als Nederlands staatsburger. Er is vrij verkeer binnen het Koninkrijk; geen visa, geen verblijfsvergunningen, geen inburgeringsexamens. Toch blijkt in de praktijk dat Caribische Nederlanders bij aankomst in Nederland vaak tegen vergelijkbare — en soms grotere — obstakels aanlopen dan andere migranten.

Zoals directeur Lionel Martijn van Stichting Ocan het verwoordt: “Wij zijn rijksgenoten. Er is vrij verkeer binnen het Koninkrijk. Maar zodra mensen hier aankomen, worden ze behandeld alsof ze emigranten zijn, maar zonder dat er iets voor hen geregeld is.”

Die spanning tussen formeel burgerschap en feitelijke uitsluiting vormt het vertrekpunt van dit artikel. Op basis van een interview met directeur Lionel Martijn en beleidsmedewerker Xavier Donker, laat deze casus zien hoe kwetsbaar integratie wordt wanneer beleid primair uitgaat van zelfredzaamheid en administratieve gelijkheid en er geen oog is voor specifieke omstandigheden.

Een organisatie tussen overheid en gemeenschap

Stichting Ocan (voorheen bekend als Overlegorgaan Caribische Nederlanders/OCaN) bestaat inmiddels veertig jaar. Tot 2014 was de organisatie een formeel overlegorgaan van de overheid onder de Wet Overlegorgaan Minderheden. Met de intrekking van die wet verdween ook de structurele financiering.

Xavier Donker (links) en Lionel Martijn (rechts)

“Sinds 2014 hebben we geen vaste subsidie meer,” aldus Martijn. “Ironisch genoeg zijn we later als beste beoordeeld op doelmatigheid en effectiviteit. Dat leidde tot nul euro subsidie.”

Ocan is sindsdien afhankelijk van projectfinanciering en samenwerkingen. Tegelijkertijd fungeert de organisatie nog altijd als aanspreekpunt voor overheden, gemeenten en maatschappelijke instellingen wanneer het gaat over Caribische Nederlanders. Die paradox — wel geraadpleegd, maar niet structureel ingebed — is illustratief voor een bredere beleidsontwikkeling: expertise wordt afgebouwd, terwijl de uitvoeringsproblemen toenemen.

Veel Caribische Nederlanders wenden zich eerder tot maatschappelijke organisaties dan tot gemeenten. Juist daar vinden zij herkenning, culturele sensitiviteit en praktische ondersteuning.

Wanneer expertise en financiering uit elkaar vallen

Een illustratief voorbeeld van deze scheefgroei komt uit de dagelijkse praktijk. Regelmatig wordt de organisatie benaderd door grote welzijnsinstellingen die een gemeentelijke aanbesteding hebben gewonnen voor schuldhulpverlening of begeleiding van kwetsbare inwoners. In theorie beschikken deze organisaties over ruime middelen en een breed werkgebied. In de praktijk blijken zij echter onvoldoende toegerust om Caribische Nederlanders met meervoudige problematiek te begeleiden.

“Wij krijgen mensen doorgestuurd omdat men er simpelweg niet uitkomt,” aldus Martijn. “Dan gaat het om iemand zonder BSN, met schulden, zonder woning, die het systeem niet begrijpt en het vertrouwen in instanties kwijt is.” Een van de meer dan vijftig vrijwilligers van Ocan neemt de begeleiding vervolgens op zich: registratie bij de gemeente, uitleg over toeslagen, bemiddeling richting werk en ondersteuning bij schulden. Dat traject is intensief, langdurig en vraagt specialistische kennis van zowel het Nederlandse systeem als de Caribische context.

Voor deze inzet ontvangt Ocan doorgaans geen structurele vergoeding. De organisatie handelt uit humanitaire overwegingen en om te voorkomen dat mensen volledig buiten beeld raken. Tegelijkertijd blijven de middelen bij de instellingen die formeel verantwoordelijk zijn, maar de benodigde expertise missen. Het resultaat is een omgekeerde wereld: de organisatie met de kennis en het vertrouwen van de doelgroep draait op voor de uitvoering, terwijl de financiering volgt waar de procedurele capaciteit zit. Het huidige subsidiestelsel is daardoor niet alleen inefficiënt, maar werkt ook ondermijnend voor de organisaties die het dichtst bij de samenleving staan.

Strategische agendering

Naast de uitvoerende en signalerende rol van Ocan is er ook een duidelijke agenderende functie. Beleidsmedewerker Xavier Donker houdt zich bezig met het onder de aandacht brengen van de positie van Caribische Nederlanders bij politieke en maatschappelijke organisaties, zowel nationaal als internationaal. Daarbij gaat het niet alleen om concrete problemen in de uitvoering, maar ook om bewustwording van structurele ongelijkheid binnen het Koninkrijk.

Via het Europese netwerk ENAR (European Network Against Racism) werkt Donker samen met maatschappelijke organisaties uit andere EU-landen aan thema's als discriminatie, politieke participatie en institutionele uitsluiting. Die Europese invalshoek maakt het mogelijk om ervaringen van Caribische

Nederlanders in een bredere context te plaatsen en om Nederlandse praktijken internationaal te vergelijken.

Deze internationale samenwerking onderstreept dat de vraagstukken rond gelijk burgerschap, integratie en toegang tot instituties geen geïsoleerd nationaal probleem zijn, maar deel uitmaken van een bredere Europese worsteling met migratie, diversiteit en rechtsstatelijkheid.

De realiteit bij aankomst

Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat formeel uit vier landen met vrij verkeer van personen. Wie van Curaçao, Aruba of Sint Maarten naar Nederland komt, heeft geen verblijfsvergunning nodig en beschikt over een Nederlands paspoort. Tegelijkertijd is er administratief geen sprake van een verhui-

zing, maar van emigratie. De basisregistraties van burgers zijn gescheiden, waardoor iemand bij aankomst in Nederland in zekere zin opnieuw moet beginnen.

Een centraal probleem is het gebrek aan voorbereiding van veel Caribische Nederlanders die naar Nederland vertrekken. De verwachtingen zijn vaak hoog, maar de kennis van het Nederlandse systeem beperkt. “Mensen komen onvoorbereid naar Nederland,” zegt Martijn. “Het systeem is ingewikkeld, zelfs voor Nederlanders die hier al lang wonen.”

Die complexiteit zit niet alleen in wet- en regelgeving, maar ook in de vergaande digitalisering van de overheid. DigiD, toeslagen, gemeentelijke portalen: wie het systeem niet kent, raakt snel achterop. Veel Caribische Nederlanders hebben het gevoel voortdurend ‘iets fout’ te doen, zonder precies te weten wat.

Nederlands paspoort zonder BSN

Het Nederlandse paspoort van rijksgenoten uit Curaçao, Aruba en Sint Maarten bevat bovendien geen BSN (de inwoners van de BES-eilanden hebben sinds 11 november 2025 wel een BSN), terwijl dat nummer in Nederland de sleutel vormt tot vrijwel alle basisvoorzieningen. Zonder BSN zijn bankzaken, zorgverzekering, huurcontracten en vaak ook werk onbereikbaar.

Zoals Stichting Ocan dagelijks ziet, leidt dit tot een keten van uitsluiting. “Zonder BSN heb je geen bankrekening, geen zorgverzekering, geen woning,” aldus directeur Lionel Martijn. “Dan blijft je hele leven hangen in het informele circuit.” Het gevolg is een keten van uitsluiting die moeilijk te doorbreken is.

Huisvesting, werk en bestaanszekerheid

De problemen stapelen zich snel op. Huisvesting is schaars, zeker voor mensen zonder netwerk of vast inkomen. Tijdelijke oplossingen — logeren bij familie of kennissen — zijn vaak instabiel. Er is een verhoogd risico op dakloosheid, vooral onder jongeren. De werkbereidheid daarentegen is doorgaans groot. “Wij geven voorkeur aan mensen die willen werken,” zegt Martijn. “Werk is de beste oplossing tegen armoede.”

Bij OcanCare wordt eerst gekeken hoe de hulpvrager aan een baan kan worden geholpen. De toegang tot werk is echter niet vanzelfsprekend. Cultuur en taalnuesances, digitale sollicitatieprocedures en gebrek aan

Bijeenkomst energiearmoede. Foto: Ocan

begeleiding maken de stap naar duurzame arbeid soms lastig. Vooral jonge mannen met weinig opleiding of een lichte verstandelijke beperking blijken kwetsbaar.

Kenmerkend is dat hulp vaak pas op gang komt als de problemen al ernstig zijn. “Mensen komen bij ons als het al mis is gegaan,” aldus Ocan. Preventieve ondersteuning ontbreekt grotendeels.

Tussen wal en schip: beleid zonder eigenaar

Een kernprobleem in de integratie van Caribische Nederlanders is het ontbreken van duidelijke beleidsverantwoordelijkheid. Op nationaal niveau bestaat geen integraal kader voor hun ontvangst en begeleiding. Gemeenten vullen dit vacuüm ieder op hun eigen manier in, wat leidt tot grote verschillen in ondersteuning.

“Er is geen nationaal beleid voor de integratie van Caribische Nederlanders. Gemeenten doen maar wat — of niets.”

Die situatie is des te opvallender omdat er in het verleden wel gerichte aandacht bestond. Tot ongeveer een decennium geleden voerden ruim twintig gemeenten, waaronder

grote steden als Rotterdam, specifiek beleid voor de integratie van Caribische Nederlanders. In deze zogeheten ‘Antillianengemeenten’ werd geïnvesteerd in huisvesting, onderwijs, opvoedingsondersteuning en arbeidsmarkttoeleiding, afgestemd op lokale bevolkingsconcentraties en behoeften. Volgens Ocan hebben veel gezinnen en jongeren daarvan aantoonbaar geprofiteerd.

Met het verdwijnen van deze gerichte aanpak verdween ook de infrastructuur van kennis en begeleiding. Nieuwe groepen Caribische Nederlanders die zich om sociaaleconomische redenen in Nederland vestigen, treffen die voorzieningen niet meer aan. Het gevolg is dat mensen opnieuw tussen wal en schip belanden: te Nederlands voor migratiebeleid, te weinig ingebed voor regulier sociaal beleid. Deze beleidsleemte leidt tot willekeur en ongelijkheid, waarbij de mate van ondersteuning sterk afhangt van toevallige gemeentelijke prioriteiten.

De toeslagenaffaire

De toeslagenaffaire vormt een pijnlijk voorbeeld van wat er gebeurt wanneer beleid uitgaat van formele gelijkheid zonder oog voor ongelijke weerbaarheid. Ook Caribische Nederlanders zijn hierdoor geraakt. Niet omdat zij vaker fraudeerden, maar omdat zij zich vaker in een kwetsbare positie bevonden binnen een systeem dat weinig ruimte liet voor misverstanden, taalnuances en beperkte systeemkennis.

Zoals Stichting Ocan in de praktijk ziet, waren veel betrokkenen volledig afhankelijk van toeslagen, terwijl zij onvoldoende inzicht hadden in het systeem.

“Als mensen niet begrijpen wat de overheid van hen vraagt en niet op tijd reageren, worden fouten direct bestraft”

Terugvorderingen, schulden en een diep wantrouwen richting de overheid waren het gevolg. De toeslagenaffaire maakt daarmee zichtbaar hoe systeemfalen juist burgers treft die formeel volledig gelijk zijn, maar in de praktijk minder weerbaar.

Draagkracht en preventie

In Nederland wonen inmiddels naar schatting 174.000 Caribische Nederlanders. Dat maakt deze groep geen marginale minderheid, maar een substantiële gemeenschap binnen de samenleving. Juist die omvang maakt de vraag naar draagkracht en preventie relevant. Wanneer een aanzienlijk deel van deze groep moeite heeft om volwaardig mee te doen, raakt dat niet alleen individuele levens, maar ook de sociale samenhang en uitvoerbaarheid van beleid.

Draagkracht wordt in het publieke debat vaak versmald tot aantallen migranten, terwijl de casus van Caribische Nederlanders laat zien dat het vooral gaat om institutionele inrichting. Preventieve begeleiding — vóór en direct na aankomst — ontbreekt grotendeels, waardoor problemen zich opstapelen en pas zichtbaar worden wanneer herstel kostbaar en complex is. Ocan wijst erop dat vroegtijdige ondersteuning niet alleen menselijker is, maar ook financieel rationeel. “Het is veel goedkoper om mensen aan de voorkant te begeleiden dan om ze jarenlang in uitkeringen, schuldhulp en justitie te laten belanden.”

De vraag is daarmee niet of Nederland deze groep ‘aankan’, maar of het bereid is zijn hoogontwikkelde, regelgedreven systeem toegankelijk te maken voor burgers die wel formeel gelijk zijn, maar feitelijk een achterstand hebben in kennis, netwerk en culturele inbedding.

Succesverhalen en beeldvorming

Tegenover de problemen staan echter talloze succesverhalen. Veel Caribische Nederlanders functioneren goed, werken, ondernemen en dragen bij aan de samenleving. Toch domineren negatieve beelden vaak het publieke debat.

“Als het negatief is, weten de media ons te vinden,” zegt Martijn. “Als het positief is, zijn het ineens gewoon Nederlanders.”

Negatieve beeldvorming kan echter doorwerken in beleid en bejegening, waardoor ook succes wordt belemmerd.

Conclusie: een spiegel voor beleid

De situatie van Caribische Nederlanders is geen randverschijnsel, maar een spiegel voor het Nederlandse migratie- en integratiebeleid. Zij zijn staatsburgers die soms vastlopen, niet omdat zij niet willen meedoen, maar omdat ze onvoldoende zijn voorbereid en het systeem onvoldoende is ingericht op begeleiding.

“Vroeger waren we familie. Nu zijn we soms niet eens meer kennissen.”

De kernvraag die deze casus oproept, is fundamenteel: hoe organiseren we burgerschap, integratie en migratie in een complexe samenleving? Formele gelijkheid is onvoldoende zonder feitelijke toegang. Wie migratie — binnen of buiten het Koninkrijk — serieus wil nemen, zal ook de structuren moeten bouwen die integratie mogelijk maken. Niet achteraf, maar aan de voorkant.

Het Stellingwerfs – tussen Fries en Nederlands

ANALYSE

Door Jeroen Zandberg

Het Wetenschappelijk Bureau NSC heeft in 2025 enkele onder-zoeken gedaan naar regionale talen. Dit betrof het Fries in de digitale overheid en de erkenning van het Nedersaksisch en het Limburgs. Eind februari 2026 zal het WB-NSC een vervolgonderzoek presenteren dat de meertalige situatie in de Stellingwerfen als onderwerp heeft. Dit artikel geeft een blik op de uitkomsten van dat onderzoek.

Een unieke taalsituatie in Nederland

In de gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf wordt van oudsher het Stellingwerfs gesproken, een Nedersaksische streektaal. Daarmee vormen deze gemeenten binnen de provincie Fryslân een bijzondere enclave. De provincie is officieel tweetalig (Nederlands en Fries), terwijl de eerste taal in deze gemeenten het Stellingwerfs is.

Het Stellingwerfs is erkend onder Deel II van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden van de Raad van Europa. Het Fries is daarentegen erkend onder Deel III, met concrete rechten op het gebied van onderwijs, bestuur en rechtspraak. Dit juridische onderscheid vertaalt zich in een ongelijk speelveld: het Fries heeft wettelijke waarborgen en structurele middelen, het Stellingwerfs heeft enkel culturele erkenning zonder afdwingbare rechten.

Dit spanningsveld is onder andere zichtbaar in de provinciale taalnota Fansels Frysk 2025–2028. In eerste instantie werd de gemeente Ooststellingwerf hierin volledig als Friestalig gebied aangemerkt. Pas na stevige druk van het gemeentebestuur werd in het besluit van Provinciale Staten expliciet ruimte gemaakt voor het Stellingwerfs en voor samenwerking met de Stellingwerfen.

Weststellingwerf: taal vanuit de gemeenschap

In de gemeente Weststellingwerf bestaat er geen wettelijke verplichting voor de overheid om het Fries te faciliteren. De gemeente valt buiten het toepassingsgebied van de Wet gebruik Friese taal. Daardoor kon zij een eigen beleid voeren. Dit beleid is bewust terughoudend en gemeenschapsgedreven. Het Stellingwerfs wordt niet opgelegd als bestuurstaal of ingevoerd in het onderwijs, maar wel zichtbaar gemaakt in de publieke ruimte. Zo worden vergaderzalen in het gemeentehuis hernoemd in het Stellingwerfs en worden culturele initiatieven ondersteund, van streektaalfestivals tot lokale media tot de vertaling van boeken, zoals recent de bijbel. Ambtenaren kunnen op vrijwillige basis taalcursussen volgen.

De filosofie van het bestuur is helder: geen dwang, maar draagvlak. Geen formele taalpolitiek, maar praktische ondersteuning van initiatieven die uit de gemeenschap zelf voortkomen. Tegelijk erkent de gemeente wel dat de duurzaamheid van deze aanpak onduidelijk is. Zonder structurele middelen en zonder formele verankering hangt veel af van individuen en vrijwilligers.

Ooststellingwerf: van minimale uitvoering naar actief meertalig beleid

In Ooststellingwerf is de situatie complexer. De gemeente valt volledig onder de Wet gebruik Friese taal, terwijl het Fries niet de taal van de meerderheid van de bevolking is. Dit betekende jarenlang een minimale uitvoering: Nederlands als bestuurstaal, Fries alleen waar het strikt noodzakelijk is, en geen actief beleid voor het Stellingwerfs. Als de gemeente namelijk een actieve minderheidstalenpolitiek zou voeren dan wordt de eigen taal, het Stellingwerfs, verdrongen door het Fries, aangezien de laatste formele bescherming geniet en de daarbij behorende middelen heeft.

Recente provinciale besluitvorming heeft deze houding onder druk gezet omdat de provincie het Fries sterker wil promoten. In de huidige gemeentelijke startnotitie wordt daarom expliciet erkend dat het huidige beleid niet langer volstaat en dat een actieve, integrale aanpak nodig is. De raad stelt daarom een nieuwe toekomstige beleidslijn voor:

- Fries met een beetje Stellingwerfs boven de Tjonger,
- Stellingwerfs met een beetje Fries beneden de Tjonger.

Deze gebiedsgerichte benadering erkent de historische taalgrens binnen de gemeente, namelijk de rivier de Tjonger (Kuunder in het Stellingwerfs). Daarmee ontstaat een uniek model van interne meertaligheid: niet één uniform taalregime, maar differentiatie per regio.

Het uitgangspunt is “gelijk en gelijkwaardig”: beide minderheidstalen krijgen ruimte in onderwijs, openbare ruimte, communicatie

en cultuur. Dit markeert een duidelijke breuk met het verleden waarin het Stellingwerfs opzettelijk gemeenschapsgedreven werd geregeld in plaats van formeel-bestuurlijk.

Onderwijs als kernvraag

Naast de bestuurlijke organisatie is onderwijs het meest gevoelige domein. Voor het Fries bestaan namelijk wettelijke kerndoelen, maar voor het Stellingwerfs niet. Dit creëert het risico dat het Stellingwerfs in het onderwijs structureel wordt verdrongen.

De provincie biedt scholen in streektaalige regio's echter de mogelijkheid om de eigen streektaal toe te voegen aan het vak Fries. Dit opent weliswaar ruimte, maar lost daarmee de juridische asymmetrie niet op. Zolang het Nedersaksisch alleen een erkenning onder Deel II heeft, ontbreekt een structurele basis voor onderwijs in het Stellingwerfs en is de steun slechts symbolisch.

Voor het Wetenschappelijk Bureau NSC is dit een kernpunt: een nationale wettelijke verankering van het Stellingwerfs/Nedersaksisch en erkenning onder Deel III van het Handvest van de Raad van Europa kan deze ongelijkheid ongedaan maken en toegang bieden tot structurele middelen en (inter-)nationale monitoring.

AI als partner

Een onderdeel van dit vervolgonderzoek was een vertaalkwaliteitstest voor het Stellingwerfs; in hoeverre is het mogelijk om automatische vertaling in het bestuur in te zetten. Door een expert parallel vertaalde zinnen (Nederlands – Stellingwerfs) werden in dit onderzoek vergeleken met de vertalingen gegenereerd door het AI-model Gemini Pro. De resultaten van deze test laten zien dat automatische vertaling redelijk goed presteert. Voor de technische liefhebbers: de gemiddelde chrF-score was 72,136 en de BLEU-score was 44,096.

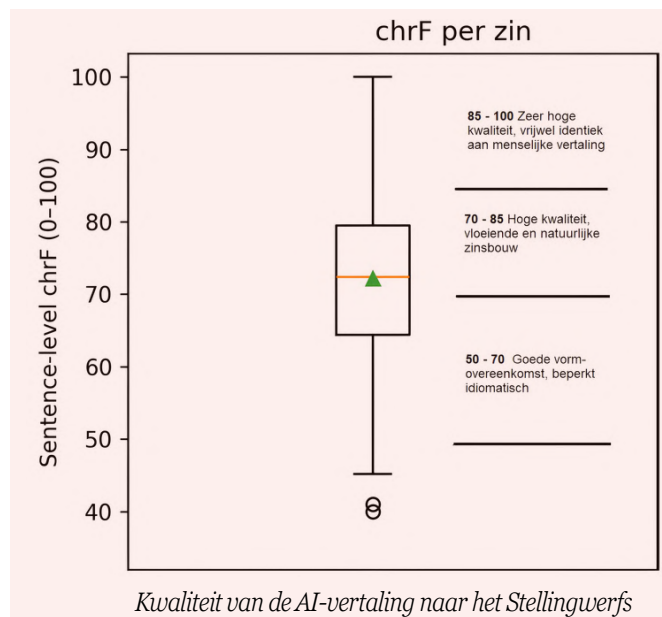
Deze cijfers tonen aan dat het Stellingwerfs – ondanks zijn status als low-resource-taal – technologisch beter ondersteund kan worden dan vaak wordt gedacht. Dit sluit aan bij eerdere bevindingen dat moderne AI-modellen relatief goed omgaan met Nedersaksische varianten. Het onderzoek van het WB-NSC geeft daarbij een overzicht van de mogelijkheden om AI-vertaling in het bestuur te integreren. Tevens geeft het rapport een roadmap hoe de kwaliteit van de vertaling naar een hoger niveau kan worden getild.

Voor de gemeenten betekent dit dat meertalige dienstverlening niet langer uitsluitend afhankelijk hoeft te zijn van schaarse menselijke vertalers. Met een human-in-the-loop-aanpak kan AI de uitvoeringslast aanzienlijk verlichten door teksten van redelijke kwaliteit te genereren die vervolgens door de mens licht worden geredigeerd.

Politieke lessen voor NSC

De Stellingwerfse casus bevestigt drie inzichten:

1. Erkenning zonder instrumenten is onvoldoende. Deel II-erkenning biedt symboliek, maar geen structurele bescherming.
2. Uniform beleid kan regionale diversiteit onder druk zetten. Maatwerk is noodzakelijk, zeker in meertalige regio's.
3. Technologische innovatie kan juridische achterstanden gedeeltelijk compenseren.

Voor NSC betekent dit dat het debat over streektaalen niet alleen cultureel, maar ook institutioneel en technologisch gevoerd moet worden. Een gelijk speelveld vraagt om:

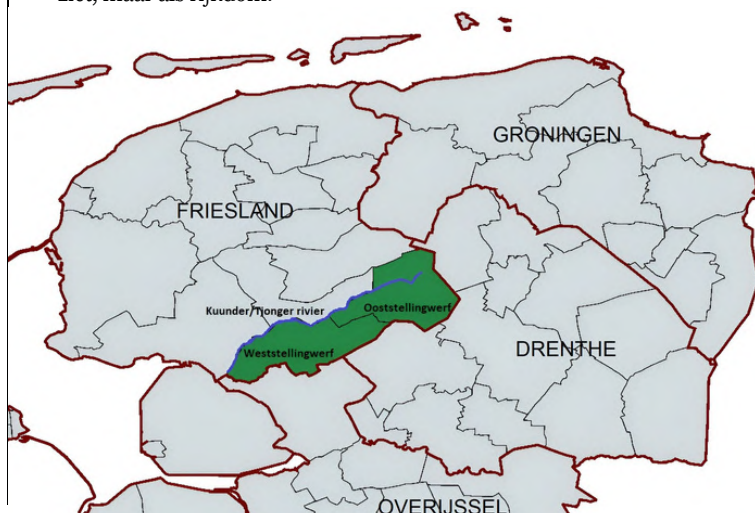
- heroverweging van Deel III-erkenning voor het Stellingwerfs (Nedersaksisch);
- structurele financiering van streektaalbeleid;
- investering in digitale infrastructuur voor low-resource-talen;
- ruimte voor decentrale, gebiedsgerichte oplossingen.

Een laboratorium voor meertalige democratie

Oost- en Weststellingwerf vormen samen een bestuurlijk laboratorium omdat hier zichtbaar wordt wat er gebeurt wanneer één minderheidstaal sterke wettelijke bescherming heeft en een andere niet. De spanning tussen Fries en Stellingwerfs is geen tegenstelling tussen gemeenschappen, maar een gevolg van asymmetrische instituties.

De keuze die nu in Ooststellingwerf wordt gemaakt – actief, integraal en gebiedsgericht taalbeleid – kan uitgroeien tot een voorbeeld voor andere regio's waar de lokale identiteit botst met uniforme beleidskaders.

Het gaat niet enkel om taal, maar om culturele rechtvaardigheid, democratische erkenning en bestuurlijke sensitiviteit. Juist hierin ligt de kans voor een politiek die pluriformiteit niet als probleem ziet, maar als rijkdom.

Nederland in systeemcrisis: de noodzaak van een sociaal-conservatieve tegenbeweging

Door Dr. J.A.H. (Bart-Jan) Heine

1. Systeem onder druk

Nederland verkeert in een systeemcrisis dat ons unieke samenlevingsmodel onder druk zet. Die crisis uit zich in een stapeling van problemen — van woningnood, migratie tot criminaliteit, stikstof en de toeslagenaffaire — maar gaat verder dan afzonderlijke beleidskwesties. De kern ligt dieper: in een bestuurlijk en politiek systeem dat steeds minder in staat is om te leveren, te luisteren en richting te geven.

Het gevolg is een breed maatschappelijk onbehagen. Het vertrouwen in instituties staat onder druk, de polarisatie verdiept zich en bij burgers én bestuurders groeit het gevoel de grip op maatschappelijke ontwikkelingen te verliezen. Wat lange tijd werd gezien als incidenteel falen, moet inmiddels worden begrepen als een structurele systeemcrisis.

Dat dit geen louter gevoel van verval is, wordt bevestigd door uiteenlopende analyses. Studies over regionale ongelijkheid en maatschappelijk onbehagen, rapporten van het SCP over afnemend vertrouwen en analyses van de WRR over afnemend grip op het leven schetsen een consistent beeld. Ook de parlementaire onderzoeken naar de toeslagenaffaire en de gaswinning in Groningen, evenals het rapport van de Commissie Remkes over het stikstofbeleid, hebben het zelfbeeld van Nederland als zorgvuldig en goed bestuurd land ingrijpend doen kantelen.

Burgers, boeren en ondernemers lopen herhaald vast in een bestuurlijk systeem dat onvoldoende responsief is. Kritiek daarop wordt niet zelden geframed als onverantwoord of als een bedreiging voor de rechtsstaat, waardoor noodzakelijke reflectie en politieke heroriëntatie worden vermeden. Juist dit mechanisme, dat falend bestuur afschermt tegen kritiek, benadrukt de diepte van de crisis.

Tegelijkertijd is een heroriëntatie zichtbaar, met name onder jongere generaties, op conservatieve waarden. Niet in de vorm van nostalgisch verlangen, maar als herwaardering van gemeenschap, geloof en tradities die houvast en betekenis geven. Deze ontwikkeling kan worden begrepen als reactie op een bredere existentiële onzekerheid, waarin vragen over identiteit en verbondenheid opnieuw op de voorgrond treden — zowel individueel als in relatie tot de inrichting van de samenleving.

Sociaal-conservatief concept

Het project 'Het sociaal-conservatieve concept' van het Wetenschappelijk Bureau Nieuw Sociaal Contract onderzoekt en herwaardeert een onderbelichte politieke stroming. Het ontwikkelt een samenhangend denkkader waarin sociale zekerheid, gemeenschapszin en culturele begrenzing worden verbonden, theoretisch verdiept, internationaal vergeleken en toegepast op concreet beleid.

OPINIE

2. Nieuwe maatschappelijke breuklijnen

De systeemcrisis gaat gepaard met nieuwe maatschappelijke breuklijnen. Ze lopen minder langs klassieke sociaaleconomische tegenstellingen en vaker langs opleiding. Nederland ontwikkelt zich in toenemende mate tot een diplomademocratie, waarin hoogopgeleiden structureel domineren in politiek, media en beleidsvorming. Met ingrijpende gevolgen voor sociale cohesie en democratisch functioneren.

Er tekent zich een breuklijn af tussen de leefwerelden, waarden en prioriteiten van de maatschappelijk-culturele bovenlaag en brede groepen burgers daarbuiten. Waar binnen de bovenlaag thema's als diversiteit en duurzaamheid centraal staan, draait het voor veel burgers in de eerste plaats om bestaanszekerheid: financieel rondkomen, betaalbare boodschappen, een fatsoenlijke woning en toegankelijke zorg.

De kloof volgt uit verschillende ervaringen van maatschappelijke verandering. Voor wie beschikt over de juiste diploma's, netwerken en vaardigheden opent verandering vaak kansen; voor wie dat minder heeft voelt het als bedreiging. De politiek slaagt er nauwelijks in deze spanning te adresseren, waardoor het onbehagen blijft

De tegenstelling verdiept zich doordat de beleidsbepaling in toenemende mate plaatsvindt binnen een technocratische systeemwereld, geboetseerd rond de ideeën, taal en prioriteiten van de hoogopgeleide bovenlaag. Deze systeemwereld raakt los van de leefwereld van praktisch geschoolden en wordt door dezelfde bovenlaag omarmd als legitimatie voor politieke keuzes of het blokkeren van alternatieven. Dat is zichtbaar in dossiers als stikstof, migratie en de verengelsing van het onderwijs.

Deze ontwikkeling wordt versterkt door de groei van supranationale instituties en het op afstand plaatsen van publieke taken. Macht vloeit uit het politieke centrum naar een complex netwerk van ongekozen actoren. Wanneer de samenleving om een andere koers vraagt, verschuilt de politiek zich achter vermeende juridische en beleidsmatige onvermijdelijkheden.

3. Technocratie en vervreemding

De opkomst van de technocratische systeemwereld is geen louter bestuurlijke ontsporing en evenmin een neutraal antwoord op toenemende complexiteit. Zij is nauw verbonden met het dominante progressief-liberale mensbeeld, waarin het individu wordt opgevat als een autonome, rationele actor die primair eigen belangen nastreeft en moet worden bevrijd van beklemmende verbanden. Vrijheid betekent hier het loskomen: van culturele normen, burgerplichten en zelfs de beperkingen van de natuur, om zo als autonoom individu de essentie van het bestaan – visie op het leven – te bepalen.

Dit mensbeeld heeft diep doorgewerkt in de inrichting van bestuur en beleid. Wanneer de staat zich moreel neutraal wil opstellen ten opzichte van uiteenlopende levensvisies, resteert een bestuurslogica die zich uitdrukt in abstracte rechten, uniforme normen en

pen. Burgers die zich niet herkennen in radicale alternatieven, maar ook niet langer het gevoel hebben dat de bestaande politiek nog van hen is. Deze middengroepen vormen de dragende pijler van een stabiele democratie. Hun terugtrekking is geen randverschijnsel, maar een waarschuwing, en tijdelijk electoraal herstel van 'het midden' lost dit niet automatisch op.

4. Een sociaal-conservatieve herordening

De huidige crisis vraagt om meer dan enkele beleidswijzigingen. Nodig is een architectonische kritiek op het politieke en maatschappelijke bouwwerk: de aannames, waarden en machtsverhoudingen die zich hebben vastgezet. Het is de vraag of een dergelijke heroriëntatie kan voortkomen uit het bestaande bestuurlijke midden; daarvoor lijken de belangen te groot en denkpatronen te diep ingesleten. Een realistische tegenbeweging is noodzakelijk.

juridische procedures. Politieke en maatschappelijke vragen over de inrichting van de samenleving worden zo vertaald naar technische vraagstukken, te beslechten door experts, rechters, modellen en toezichthouders. Wat eerder onderwerp was van democratische afweging, verschijnt steeds vaker als onvermijdelijke uitkomst van 'het systeem'.

De technocratische orde is geen neutraal fenomeen, maar de institutionele consequentie van het progressief-liberale project. Het groeiende maatschappelijke onbehagen moet daarom worden begrepen als meer dan onvrede over specifieke beleidsuitkomsten. Het is de uitdrukking van een vervreemding van een politiek-sociale orde die onvoldoende aansluit bij de ervaringen, intuïties en verwachtingen van grote delen van de bevolking. Zeker wanneer het gevoel ontstaat dat de waarden van een progressief-liberale bovenlaag als onvermijdelijk worden gepresenteerd, komt de legitimiteit van de gehele orde onder druk te staan.

Deze vervreemding uit zich op verschillende manieren. Enerzijds in scherpe, soms ontwrichtende populistische reacties, waarin wantrouwen en revanchisme domineren. Anderzijds – en mogelijk fundamenteeler – in het stille afhaken van brede middengroe-

Die tegenbeweging veronderstelt een politieke heroriëntatie. Weg van een eenzijdige focus op de beter gesitueerden, richting een politiek die het welzijn van de gehele samenleving weer als uitgangspunt neemt. Weg van technocratisch bestuur, naar een politiek waarin burgers niet als abstracte actoren of cliënten, maar als deelnemers aan de publieke zaak worden benaderd. Democratie is dan niet slechts een procedure, maar veel meer een praktijk van samenleven.

Daarmee samenhangend is een herwaardering van democratische instituties onontkoombaar. Grote maatschappelijke vraagstukken vragen politieke afweging en gedeeld draagvlak, in plaats van besluitvorming op afstand door ongrijpbare machtsconstellaties. Ook het publieke domein vraagt om herbezinning: taken dienen dichter bij gemeenschappen en professionals te worden georganiseerd, met ruimte voor vakmanschap en menselijke maat.

Voor deze herordening kan worden geput uit sociaal-conservatieve en christendemocratische denktradities, waarin gemeenschap, verantwoordelijkheid en een relationeel mensbeeld centraal staan, niet als nostalgie maar als democratisch alternatief voor een politiek-sociale orde die haar legitimiteit geleidelijk kwijtgeraakt.

De strafbeschikking voorbij de rechter: efficiëntie ten koste van de rechtsstaat

Door Anoush van de Velde - rechtenstudent en kandidaat gemeenteraadslid

De strafbeschikking is bedoeld als een instrument van het Openbaar Ministerie (OM) om relatief eenvoudige strafzaken buiten de rechter om af te handelen. In theorie kan dit de efficiëntie van de rechtspraak vergroten en slachtoffers sneller tegemoetkomen. In de praktijk blijkt echter dat de uitbreiding van het gebruik van strafbeschikkingen serieuze zorgen oproept over rechtsbescherming, transparantie en het vertrouwen van de samenleving in de rechtsstaat. Recent heeft Nieuw Sociaal Contract (NSC), met Pieter Omtzigt als prominent woordvoerder, scherpe kritiek geuit op deze ontwikkeling.

De rechter buitenspel gezet

Een belangrijk bezwaar is dat de strafbeschikking de rol van de rechter buitenspel zet. Het idee dat een onafhankelijke rechter elke zaak beoordeelt, vormt een kern van het Nederlandse rechtsgevoel. Wanneer verdachten zonder rechterlijke toetsing worden gestraft, ontstaat het risico dat de rechten van burgers worden aangetast. Zoals Omtzigt betoogt, schaadt het "scheutige gebruik" van strafbeschikkingen niet alleen individuele rechten, maar ook het collectieve vertrouwen in het rechtssysteem. Burgers kunnen hierdoor het gevoel krijgen dat straf willekeurig of ondoorzichtig wordt opgelegd, wat de legitimiteit van de rechtspraak ondermijnt.

Beperkte sancties en het risico op straffeloosheid

Daarnaast beperkt de strafbeschikking de aard en zwaarte van de sancties die kunnen worden opgelegd. Celstraffen zijn uitgesloten. Dit betekent dat bepaalde vergrijpen, ook bij recidive, structureel minder zwaar worden bestraft dan wanneer een rechter zich over de zaak zou buigen. Critici vrezen dat hierdoor een cultuur van straffeloosheid kan ontstaan, waarbij lichte tot middelzware overtredingen standaard worden afgehandeld met een boete of taakstraf. De bredere maatschappelijke context en ernst van het gedrag blijven daarbij onderbelicht. Het risico bestaat bovendien dat dit vooral effect heeft op groepen die vaker in aanraking komen met justitie, zoals jongeren of mensen uit achterstandswijken, wat kan leiden tot ongelijke behandeling.

OPINIE

Gebrek aan transparantie en openbaarheid

Transparantie vormt een ander fundamenteel knelpunt. Strafbeschikkingen worden vaak zonder openbare zitting opgelegd. Het publiek en de media hebben daardoor geen zicht op de afwegingen en motieven achter de opgelegde straf. Dit staat haaks op het principe van openbaarheid van rechtspraak, dat cruciaal is voor maatschappelijk toezicht en vertrouwen in de rechtsstaat. Omtzigt en NSC pleiten daarom voor meer openbaarheid en duidelijke criteria voor wanneer een zaak via strafbeschikking kan worden afgehandeld, zodat willekeur wordt voorkomen en de positie van zowel verdachten als slachtoffers wordt versterkt.

Het maatschappelijke rechtsgevoel onder druk

Tot slot speelt het rechtsgevoel in de samenleving een belangrijke rol. Strafrecht is niet alleen een instrument om overtredingen te bestraffen, maar ook een moreel kompas dat normen en waarden communiceert. Door steeds meer zaken zonder rechter te beslechten, dreigt het signaal te ontstaan dat misdrijven zonder grondige toetsing kunnen blijven. Volgens Omtzigt ondermijnt dit de maatschappelijke legitimiteit van het strafrecht en draagt het bij aan een gevoel van rechteloosheid bij burgers.

Efficiëntie is geen excuus voor afbraak

Samenvattend kan worden gesteld dat de strafbeschikking als instrument wellicht efficiëntie biedt, maar tegelijkertijd ernstige risico's met zich meebrengt. De kritiek van Pieter Omtzigt en Nieuw Sociaal Contract benadrukt dat het huidige beleid te ver gaat: het bedreigt fundamentele rechten, ondermijnt de openbaarheid en tast het maatschappelijke vertrouwen in het strafrecht aan. Zonder strikte waarborgen en een duidelijke beperking van het gebruik van strafbeschikkingen dreigt een instrument dat bedoeld was als praktische oplossing uit te groeien tot een structurele aantasting van de rechtsstaat.

Op 4 en 5 december 2025 nam redacteur/onderzoeker Jeroen Zandberg namens het Wetenschappelijk Bureau van Nieuw Sociaal Contract (WB-NSC) deel aan de eerste General Conference van de COST Action Plurilingmedia in Warschau. Deze conferentie bracht onderzoekers, beleidsmakers en media-professionals uit heel Europa samen rond de vraag hoe meertaligheid, media en digitale technologie zich tot elkaar verhouden in een snel veranderend medialandschap.

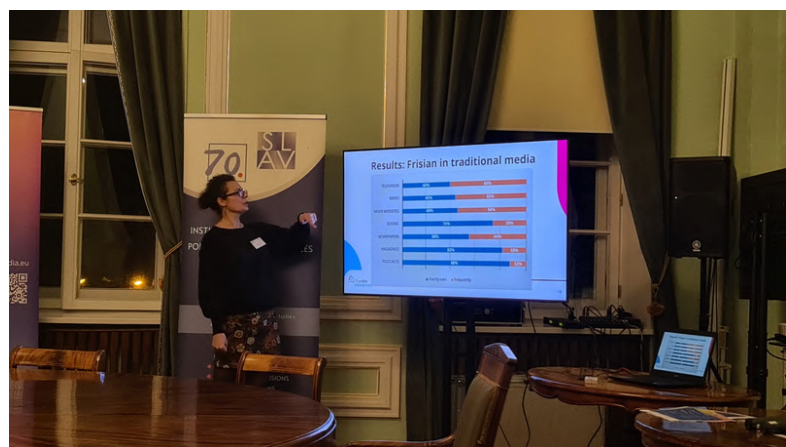
De deelname van WB-NSC aan dit programma sluit nauw aan bij de onderzoeksagenda van het bureau. In 2025 voerde WB-NSC meerdere onderzoeken uit naar het Fries, het Nedersaksisch en het Limburgs. Daarnaast lopen op dit moment vervolgonderzoeken naar het Stellingwerfs en naar de hervorming van de regionale media in Nederland. De conferentie bood een waardevol Europees perspectief op deze thema's en maakte het mogelijk om Nederlandse ervaringen te spiegelen aan vergelijkbare ontwikkelingen elders in Europa.

Tevens was de conferentie de ideale gelegenheid om contacten te leggen met universiteiten en onderzoeksinstituten, onder andere in Spanje, Italië en Albanië, die in 2026 werken aan verwante projecten. Daarbij gaat het onder meer om de implementatie van AI-vertaling voor low-resource talen, de ondersteuning van journalisten die werken in deze talen – bijvoorbeeld in hun strijd tegen desinformatie – en bredere hervormingen van regionale en lokale mediastructuren.

Deelname aan Plurilingmedia markeert een belangrijke stap in het versterken van internationale samenwerking door WB-NSC. Door actief deel te nemen aan Europese onderzoeksnetwerken verdiept het wetenschappelijk bureau zijn kennisbasis dragen we bij aan beleidsontwikkeling die recht doet aan taaldiversiteit, democratische media en technologische innovatie.

RAPPORTAGE

WB-NSC op Europese conferentie over meertaligheid en media in Warschau

Onderzoekster Nika Stefan presenteert haar onderzoek over het Fries in de media.

De onzichtbare pijler van Europese veiligheid

INTERVIEW

De stille diplomatie van de Hoge Commissaris inzake Nationale Minderheden van de OVSE

Door Jeroen Zandberg

Het kantoor van de Hoge Commissaris inzake Nationale Minderheden van de OVSE bevindt zich in Den Haag, op een steenworp afstand van het Binnenhof, het hart van de Nederlandse parlementaire democratie, dat momenteel wordt gerenoveerd. Niet alleen die nabijheid is betekenisvol, ook de verbouwing zelf heeft een zekere symboliek. De Europese veiligheidsstructuur waarvan de Hoge Commissaris deel uitmaakt, staat onder druk: van buitenaf door geopolitieke rivaliteit en veranderende opvattingen over internationale samenwerking en van binnenuit door afnemend vertrouwen in instituties en toenemende polarisatie binnen samenlevingen. Vanuit deze context opereert de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), een samenwerkingsverband van 57 staten uit Europa, Noord-Amerika en Centraal-Azië, dat veiligheid breed definieert als een combinatie van militaire stabiliteit, mensenrechten en democratische rechtsorde. Binnen die organisatie heeft de Hoge Commissaris een specifiek en uniek mandaat: het vroegtijdig signaleren en adresseren van spanningen rond nationale minderheden die kunnen uitgroeien tot conflict. “Mijn mandaat is nadrukkelijk gericht op conflictpreventie,” zegt de Hoge Commissaris, Christophe Kamp. “Het gaat erom etnische spanningen binnen landen, en tussen landen, zo vroeg mogelijk te herkennen.” Juist omdat succesvolle preventie zelden zichtbaar is, blijft dit werk vaak onder de radar. Maar in een tijd van geopolitieke onzekerheid en toenemende polarisatie wordt steeds duidelijker hoe essentieel deze stille diplomatie is.

Christophe Kamp, Hoge Commissaris inzake Nationale Minderheden van de OVSE

Een mandaat “inzake” minderheden

Het ambt van de Hoge Commissaris inzake Nationale Minderheden werd in 1992 opgericht, in de nasleep van het uiteenvallen van Joegoslavië en de Sovjet-Unie, toen duidelijk werd hoe snel etnische, religieuze, taalkundige en culturele spanningen binnen en tussen staten konden omslaan in gewelddadige conflicten. Vanaf het begin kreeg het mandaat een bijzondere positionering. Het is, zo benadrukt Kamp, geen belangenbehartiger van minderheden, maar een instrument voor conflictpreventie. “Het is ‘High Commissioner on National Minorities’, niet ‘for National Minorities’.” Ook in het Nederlands: inzake nationale minderheden, niet vóór nationale minderheden.” Die formulering is geen detail, maar vormt de kern van het ambt. De eerste Hoge Commis-

Hoge Commissaris Christophe Kamp ontmoet de minister van Buitenlandse Zaken van de Republiek Servië, Marko Đurić, Belgrado, 9 december 2025. Foto: MinBuZa van de Republiek Servië

saris, de Nederlandse oud-minister van Buitenlandse Zaken Max van der Stoep, gaf in de jaren negentig richting aan deze benadering. Hij zocht het evenwicht tussen veiligheidsbelangen van staten en belangen van nationale minderheden. Zijn werkwijze kenmerkte zich door het benadrukken van internationale afspraken die landen gemaakt hadden om rechten van minderheden te respecteren en naar praktische oplossingen te zoeken om spanningen tussen bevolkingsgroepen en tussen landen te doen verminderen. Stille diplomatie was daarbij essentieel. Christophe Kamp is de tweede Nederlander die deze functie bekleedt, en vaart op deze door zijn vroege voorganger uitgezette invulling van het mandaat. Juist die combinatie van historische ervaring en institutionele continuïteit maakt het ambt tot een blijvend relevant onderdeel van de Europese veiligheidsorde.

Inclusie met als doel stabiliteit

Die balans staat steeds meer onder druk in een wereld waarin harde veiligheidspolitiek domineert. Kamp ziet hoe geopolitieke spanningen doorwerken tot diep in nationale samenlevingen. “Wat je ziet, is dat de toenemende aandacht voor veiligheid ertoe leidt dat minderheden in sommige landen meer als een risico worden gezien dan als onderdeel van de samenleving.” Soms werken spanningen waarbij nationale minderheden zijn betrokken ook door in interstatelijke relaties, bijvoorbeeld als er een nauwe verwantschap bestaat tussen een nationale minderheid en een buurland. Vooral in jonge staten, of staten die zich extern bedreigd voelen, groeit de neiging om de nationale identiteit te versterken als verde-

digingsmechanisme. Dat is begrijpelijk, erkent Kamp, maar niet zonder risico’s. “Het mag niet ten koste gaan van ruimte voor minderheden.” Juist in deze context blijft hij vasthouden aan vaste normatieve ankers: “Ik laat mij leiden door het kader van de OVSE en andere organisaties zoals de Raad van Europa, en door het belang van een sterke rechtsstaat en sterke instituties.” Volgens Kamp ligt daar de sleutel tot duurzame stabiliteit: niet in uitsluiting, maar in inclusie die rechtsstatelijk is verankerd.

Richtlijnen, expertise en normatieve grenzen

Het werk van de Hoge Commissaris berust op drie decennia aan opgebouwde expertise. Sinds de oprichting van het mandaat zijn er tien thematische richtlijnen en aanbevelingen ontwikkeld, die fungeren als normatief kompas. Kamp benadrukt dat deze documenten niet in isolement ontstaan. “Bij het opstellen van aanbevelingen zijn altijd experts betrokken: uit de academische wereld, uit het maatschappelijk middenveld, uit minderhedenorganisaties, en van instellingen zoals de Raad van Europa en UNESCO.” Het proces kost tijd, soms jaren, maar juist die zorgvuldigheid is essentieel. Nieuwe aanbevelingen over de omgang met betwiste historische narratieven zijn momenteel in voorbereiding. Volgens Kamp raken zulke kwesties direct aan identiteit en staatsvorming: “De interpretatie van de geschiedenis kan spanningen veroorzaken. Zeker in samenlevingen met een recent conflictverleden.” Door richtlijnen te bieden, probeert zijn kantoor ruimte te creëren voor

voor debat zonder escalatie — een normatieve begrenzing van politiek conflict.

Stille diplomatie voor gevoelige kwesties

In de praktijk betekent conflictpreventie zelden duidelijk zichtbare interventies of publieke druk. Het werk van de Hoge Commissaris speelt zich grotendeels af buiten de schijnwerpers. Kamp beschrijft hoe zijn kantoor voortdurend moet kiezen waar het wel en niet actief wordt: “We zijn een relatief klein kantoor en er is maar één Hoge Commissaris, dus we moeten nadrukkelijk keuzes maken. Onze invalshoek is altijd: waar zijn er spanningen binnen landen of tussen landen die kunnen escaleren?” Daarbij richt hij zich vooral op landen van de voormalige Sovjet-Unie en Joegoslavië, waar bevolkingsgroepen door het uiteenvallen van staten en de abrupte grenswijzigingen veranderden in nationale minderheden binnen een nieuw land. De keuzes worden verder gemaakt op basis van veldwerk en onafhankelijke analyse.

“Als je kwesties te vroeg publiek maakt, sluiten deuren zich. Preventie is effectiever als er ruimte blijft voor gesprek.”

Tijdens bezoeken spreekt Kamp afzonderlijk met onder andere nationale autoriteiten, lokale bestuurders, minderhedenorganisaties en vertegenwoordigers van het maatschap-

Hoge Commissaris Christophe Kamp op werkbezoek in Kosovo - 25-29 augustus. Foto: OVSE

pelijk middenveld. Daarbij is het belangrijk de verschillende belangen, maar vooral de feiten helder te krijgen. De context is in ieder land anders. Na een dergelijk bezoek, naar aanleiding van ontwikkelingen, of op verzoek van een land, deelt de Hoge Commissaris concreet advies en aanbevelingen met de autoriteiten. Omdat het vaak gevoelige kwesties betreft waarbij veel belangen spelen, zijn deze altijd vertrouwelijk. Die aanpak, vaak aangeduid als stille diplomatie, vergt vertrouwen en geduld, maar is volgens Kamp essentieel.

Conflictpreventie in de praktijk: Kosovo en Zuid-Servië

De abstracte principes van conflictpreventie krijgen betekenis in concrete situaties, waarbij de situatie in elk land anders is en dus ook steeds maatwerk vereist. Kamp wijst op zijn bezoek aan Kosovo in augustus 2025, waar spanningen tussen de Servischtalige minderheid in het noorden en de autoriteiten in Pristina voortdurend op de achtergrond aanwezig zijn, en bestaan binnen een toch al complexe regionale context. Tijdens zijn bezoek sprak hij met vertegenwoordigers van de centrale overheid, lokale bestuurders en minderhedenorganisaties. Daarbij werd dui-

delijk hoe belangrijk niet alleen het beleid, maar ook de perceptie is.

“De perceptie van gebrek aan inclusie in beleidsprocessen kan direct bijdragen aan wantrouwen en spanningen”

In gesprekken met verschillende gesprekspartners kwam daarnaast naar voren dat, hoewel Kosovo beschikt over een uitgebreid wettelijk kader voor taalrechten, er volgens sommige gesprekspartners manieren zijn om de implementatie daarvan te verbeteren. In Zuid-Servië werkt Kamp middels meertalig onderwijs aan de bevordering van inclusie. Tijdens een bezoek in december 2025 bracht zijn kantoor vertegenwoordigers van de nationale overheid, lokale autoriteiten en de Albanese minderheid bijeen rond de positie van een Albaneestalige universiteit. Het doel was om een gesprek mogelijk te maken over concrete obstakels, zoals financiering en institutionele erkenning. “Je probeert eerst

scherp te krijgen wat het daadwerkelijke probleem is, wat de feiten zijn,” zegt Kamp, “en pas daarna te kijken welke concrete stappen mogelijk zijn.” Juist deze ogenschijnlijk kleine, praktische ingrepen kunnen volgens hem bijdragen aan het verminderen van spanningen en het openhouden van de dialoog.

Taal, participatie en de voorwaarden voor sociale cohesie

Hoewel elke context anders is, ziet Kamp steeds dezelfde thema's terugkeren waar spanningen ontstaan. “De onderwerpen waar we ons het meest op richten zijn publieke participatie van minderheden, taalrechten en onderwijs,” stelt hij. Het gaat daarbij niet uitsluitend om culturele erkenning, maar om volwaardige deelname aan de samenleving.

Wanneer minderheden geen toegang hebben tot onderwijs in of over hun eigen taal, of wanneer hun stem ontbreekt in lokaal en nationaal bestuur, ontstaat vervreemding. Kamp wijst erop dat dit ook de staat zelf raakt: “Stabiliteit ontstaat niet door minderheden te marginaliseren, maar door integratie op een manier die recht doet aan hun identiteit én aan de staat.” Juist daarom besteedt zijn kantoor aandacht aan meertalig onderwijs, representatie in instituties zoals politie en rechtspraak, en aan niet-stigmatiserende beeldvorming in de media. Sociale cohesie, zo blijkt uit zijn benadering, is geen zachte waarde, maar een harde voorwaarde voor weerbaarheid en vrede.

De mens achter het mandaat

Kamp benadrukt dat zijn motivatie niet voortkomt uit abstracte beleidsdoelen, maar uit de concrete gevolgen van politieke keuzes voor mensen. “Wat mij drijft, is de vraag hoe je mensen een stem kunt geven in zaken die hen direct raken — richting overheid, maar ook richting internationale spelers. Ook zoek ik de balans tussen veiligheidsbelangen van landen en mensenrechten van individuen, en de impact daarvan op groepen.” Tegelijkertijd kent het mandaat duidelijke grenzen. De Hoge Commissaris beschikt niet over sanctiemogelijkheden. “Ik heb geen macht om dingen op te leggen. Ik ben afhankelijk van dialoog en bereidheid tot samenwerking.” Die beperking is soms frustrerend, maar ook principieel: juist het ontbreken van dwang maakt vertrouwen mogelijk. Het ambt vereist dan ook het vermogen om te handelen zonder zekerheid, en om invloed uit te oefenen zonder macht. Het gaat er niet om gelijk te halen of krijgen, maar om zoveel mogelijk belangen bij elkaar te brengen en naar praktische oplossingen te zoeken.

Vrede en recht: integratie als rechtsstatelijke opdracht

Wat uit het werk van de Hoge Commissaris scherp naar voren komt, is dat minderhedenbeleid geen randthema is, maar een toetssteen voor de kwaliteit van de rechtsstaat. Kamp verzet zich tegen de gedachte dat stabiliteit ontstaat door uniformiteit af te dwingen of verschillen te negeren. Tegelijkertijd hebben nationale minderheden niet alleen rechten maar ook plichten. Integratie is geen vrijblijvende keuze, maar een institutionele opdracht. In diverse samenlevingen moet de staat aantoonbaar betrouwbaar zijn: wetten moeten niet alleen bestaan, maar ook worden uitgevoerd; participatie moet niet alleen worden beloofd, maar georganiseerd. Kamp benadrukt dat dit geen vanzelfsprekendheid is. “Een sterke rechtsstaat en betrouwbare instituties zijn geen gegeven. Daar moet je voortdurend aan blijven werken — zeker in di-

Hoge Commissaris Christophe Kamp houdt een toespraak in Tallinn, Estland - 12 november 2025. Foto: OVSE

verse samenlevingen.” Juist waar minderheden ervaren dat regels selectief worden toegepast of dat hun stem structureel ontbreekt, ontstaat wantrouwen dat zich kan verdiepen tot politieke vervreemding en vervolgens tot spanningen kan leiden, die ook makkelijk kunnen worden geïnstrumentaliseerd door anderen. In dat licht wordt duidelijk dat wetgeving en beleid met betrekking tot nationale minderheden een directe impact heeft op de interne en externe stabiliteit van een land.

De stilte van succesvolle preventie

Het werk van de Hoge Commissaris laat zich moeilijk meten in successen of mislukkingen. Wanneer conflicten uitblijven, blijft ook de waardering vaak uit. Toch is de afwezigheid van geweld geen toeval. “Als conflictpreventie werkt, is dat meestal onzichtbaar,” zegt Kamp. “Maar wachten tot spanningen escaleren is altijd duurder, pijnlijker en ingewikkelder.” In die zin is zijn mandaat een oefening in bescheidenheid: luisteren vóór spreken, verbinden vóór veroordelen, en begrenzen zonder te oordelen of polariseren. Voor een rechtsstaat die zichzelf serieus neemt, ligt daarin een belangrijke les besloten. Vrede is geen eindtoestand, maar een proces — waarin het vroege begin meer nadruk verdient.

Hoge Commissaris Christophe Kamp op werkbezoek in Moldavië - 24-28 maart 2025. Foto: OVSE

De Heruitvinding van het Westen -

Hated by All the Right People

Door Jos van Ginneken

BOEKRECENSIE

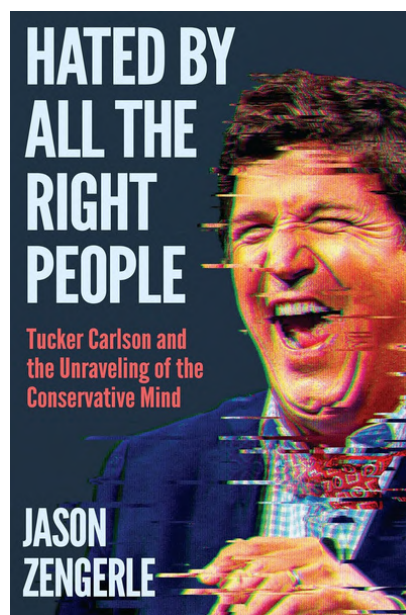
In een tijd waarin geopolitieke zekerheden verschuiven en het Westen zich opnieuw moet uitvinden, is de vraag naar culturele, politieke en morele (her)oriëntatie urgenter dan ooit. De vanzelfsprekende blik naar de Verenigde Staten als gidsland, voelt steeds minder houdbaar. Politieke polarisatie, isolationisme en de opkomst van autoritair leiderschap dwingen Europa na te denken over de vraag welke waarden we willen behouden, welke invloeden we willen loslaten én wat onze alternatieven zijn. In deze artikelenreeks 'De Heruitvinding van het Westen' bouwt het Wetenschappelijk Bureau NSC voort op ons jaarsymposium van 2025, waarin die zoektocht centraal stond. We zoeken naar alternatieven en wijzen de plekken aan waar we onze ideologische dijken moeten verstevigen.

Het recente boek *Hated By All the Right People*, van New Yorker journalist Jason Zengerle, schetst een uitgebreid historisch portret van Tucker Carlson, een van de meest bepalende en controversiële stemmen in de Amerikaanse media van de afgelopen twintig jaar. De biografie laat zich lezen als een kroniek van een carrière die stap voor stap is opgebouwd, niet zozeer vanuit een groot ideologisch project, maar vanuit een scherp gevoel voor timing, netwerk en positionering. Carlson wordt neergezet als iemand die op cruciale momenten precies de juiste mensen kende, de juiste kansen zag en bereid was die relaties en mogelijkheden volledig te benutten. Het boek suggereert daarmee impliciet een beeld van iemand die zijn privileges niet alleen erkende, maar ze ook doelgericht inzette om zich te verankeren in de top van de mediawereld.

Die nadruk op connecties en timing is de rode lijn door het boek. Carlson verschijnt niet als een buitenstaander die zich tegen het establishment moest invechten, maar juist als iemand die er van meet af aan deel van uitmaakte. Hij wist zich te bewegen in netwerken van journalisten, politieke adviseurs en mediamagnaten, en kon daardoor telkens weer een volgende stap zetten. In dat opzicht toont het boek een klassiek verhaal over sociale mobiliteit binnen de elite: niet de revolutie van onderop, maar de gestage klim van iemand die precies weet hoe het spel gespeeld wordt.

Tegelijkertijd heeft deze benadering een keerzijde. Omdat het boek zich hoofdzakelijk richt op de carrière van Carlson als mediaman en presentator, krijgt de lezer vooral een opeenvolging van functies, conflicten, successen en schandalen voorgeschoteld. We volgen hem langs verschillende redacties, televisieprogramma's en uiteindelijk naar zijn prominente rol bij Fox News. Dat levert een informatief en soms fascinerend beeld op van de dynamiek binnen de Amerikaanse media-industrie, maar het maakt het boek op momenten ook repetitief. Steeds opnieuw zien we hetzelfde patroon: een nieuwe positie, een scherpe uitspraak, publieke verontwaardiging, groeiende aandacht en een verdere versterking van "het merk Carlson".

Wat daarbij ontbreekt, is een diepere doordenking van wat er onder die carrière schuilgaat. Het boek beschrijft nauwgezet wat Carlson doet en zegt, maar blijft opvallend terughoudend in het beantwoorden van de vraag waarom. Waar komt zijn wereldbeeld vandaan? Welke intellectuele of persoonlijke bronnen voeden zijn overtuigingen? Er lijkt geen sprake te zijn van een consistente ideologie, maar eerder een pragmatische strategie die meebeweegt met het medialandschap.

Wellicht maakt juist dat Carlson's verhaal intrigerend. Want wie het publieke optreden van Carlson kent, weet dat zijn programma's en uitspraken regelmatig gekenmerkt worden door harde retoriek over immigratie, identiteit en nationale cultuur. In analyses van de internationale opkomst van autoritaire leiders wordt vaak gewezen op het strategisch inzetten van angst, ressentiment en wij-zij-denken om een loyale achterban te mobiliseren. Het boek laat zien dat Carlson precies dat talent goed beheerst en inzet, maar het blijft onduidelijk in hoeverre hij dat doet vanuit overtuiging of uit berekening.

Daarmee ontstaat een ongemakkelijke, maar belangrijke gedachte: wat als de racistische en xenofobe elementen die in zijn uitzendingen terugkeren niet zozeer het product zijn van een diep ideologisch project, maar vooral van een scherp gevoel voor wat aandacht genereert? In een mediacultuur waarin zichtbaarheid direct te vertalen is naar invloed, macht en inkomsten, kan controversie een instrument worden. De vraag is dan niet langer: "Wat geloof je?" maar: "Wat werkt?".

In dat opzicht past Carlson in een bredere ontwikkeling die we internationaal zien. De opkomst van mediagedreven leiders en opiniemakers gaat vaak gepaard met een verschuiving van inhoud naar effect. Niet de consistentie van een gedachtegoed staat centraal, maar de impact van een boodschap. Wie erin slaagt om verontwaardiging te organiseren, krijgt aandacht. Wie aandacht heeft, krijgt invloed. En wie invloed heeft, kan die weer inzetten om zijn positie te versterken. Het boek laat zien hoe Carlson dat mechanisme feilloos heeft begrepen en benut.

Voor Europa, en voor iedereen die nadenkt over de toekomst van de westerse democratie, is dat een relevante observatie. Want de vraag is niet alleen hoe we ons verhouden tot de politieke keuzes die in de Verenigde Staten worden gemaakt, maar ook tot de culturele dynamiek die daarachter schuilgaat. De populariteit van mediapersoonlijkheden als Carlson laat zien hoe krachtig de aandachtseconomie kan zijn — en hoe kwetsbaar het publieke debat wordt wanneer aandacht belangrijker wordt dan waarheid of nuance.

Als biografie is *Hated By All the Right People* vlot geschreven, goed gedocumenteerd en toegankelijk voor een breed publiek. Het biedt een gedetailleerd overzicht van een carrière die nauw verweven is met de ontwikkeling van de moderne Amerikaanse mediapolitiek. Tegelijkertijd blijft het boek op het niveau van beschrijving. Het vertelt wat er gebeurde, maar minder wat het betekent. Het laat zien hoe Carlson groot werd, maar minder wat hem werkelijk drijft.

Misschien is dat ook de belangrijkste conclusie die de lezer zelf moet trekken. In een tijdperk waarin persoonlijkheid, media en macht zo nauw met elkaar verweven zijn, is het niet altijd duidelijk waar overtuiging ophoudt en opportunisme begint. Carlson verschijnt in dit boek niet als een ideologische architect, maar als

**“Wie
verontwaardiging
organiseert, krijgt
aandacht. Wie
aandacht heeft, krijgt
invloed.”**

een uiterst vaardige speler in een systeem dat aandacht belooft en nuance afstraft. En juist dat maakt hem, in bredere zin, tot een symptoom van een veranderende politieke cultuur.

Voor de reeks 'De Heruitvinding van het Westen' ligt hier dan ook een duidelijke les. Als we bepalen welke invloeden uit de Amerikaanse sfeer we willen behouden en waarvan we afscheid moeten nemen, gaat het niet alleen om beleid of geopolitiek, maar ook om de verhouding tussen media, macht en verantwoordelijkheid. Het boek over Carlson laat zien hoe snel een publieke sfeer kan verschuiven wanneer aandacht en controversie de belangrijkste valuta worden — of scherper: wat er gebeurt wanneer haatpolitiek wordt gecommercialiseerd. Juist daarom moet Europa bereid zijn om grenzen te stellen. Dat betekent dat we platforms die structureel bijdragen aan strafbare feiten, opruiing of haatdragende campagnes niet alleen aanspreken, maar ook beboeten en juridisch aansprakelijk stellen. Daarnaast moeten we ons in Nederland en de Europese Unie de vraag durven stellen of we onze schaarse fysieke ruimte blijven inzetten voor datacenters die de infrastructuur vormen waarlangs deze dynamiek onze samenleving binnenstroomt. We zijn niet zonder middelen om onszelf hiertegen te verdedigen.

De sociaal-conservatieve mens

Door Jeroen Zandberg – redacteur en onderzoeker WB-NSC en auteur van verscheidene boeken over geschiedenis en politieke filosofie, waaronder: ‘de participatiedemocratie’, ‘waar is hier’, ‘van conflictmaatschappij naar participatiesamenleving’ en ‘de nieuwe politiek van vrijheid in verbondenheid’.

OPINIE

De goede mens

Het duurzame sociaal-conservatieve wereldbeeld ziet de mens als inherent goed en definieert vrijheid en gelijkheid vanuit de menselijke natuur in plaats van een abstracte entiteit. Een claim van veel conservatieve ideologieën is echter dat de mens van nature slecht is en dat deze slechtheid voorkomen en ingesnoerd dient te worden om zo de mens tegen anderen en zichzelf te beschermen. Het is echter niet de menselijke natuur die inherent slecht is. Het is de ontmenselijkte burger die zich in een maatschappij bevindt waarin de rechtvaardigheid is verdwenen en succes van de één ten koste gaat van de ander die slecht is. Sommige conservatieve ideologieën worden gebruikt om de machtsposities van de gevestigde orde te legitimeren. Het zijn daarmee instrumenten van autocratische heersers in plaats van democratische samenlevingen. In een democratisch land als Nederland hebben dergelijke ideologieën terecht geen grote aanhang.

Het project ‘Het sociaal-conservatieve concept’ van het Wetenschappelijk Bureau Nieuw Sociaal Contract onderzoekt en herwaardeert een onderbelichte politieke stroming. Het ontwikkelt een samenhangend denkkader waarin sociale zekerheid, gemeenschapszin en culturele begrenzing worden verbonden, theoretisch verdiept, internationaal vergeleken en toegepast op concreet beleid.

Dergelijk conservatisme benadeelt vrouwen en maakt van de natuurlijke man-vrouw verhouding, waarbij de man streeft naar compensatie om een waardige partner voor de vrouw te zijn, een karikatuur in de handen van conservatieven die zelf onwaardig zijn en hun ondergeschiktheid overschreeuwen. Hetzelfde geldt voor de blik van conservatieven op jongeren die een gebrek aan wijsheid wordt verweten en daardoor verkeerde beslissingen zouden nemen. Iedereen neemt echter altijd de beste beslissingen die voor hem of haar op dat moment mogelijk zijn. Je moet anderen geen wijsheid geven, maar de middelen om het maximale uit hun situatie te halen zodat zij als mens kunnen groeien. Het sociaal-conservatisme zoals dat in dit artikel wordt bepleit is gericht op de duurzaamheid van de menselijkheid. Deze duurzaamheid is afhankelijk van de implementatie van rechtvaardigheid in de maatschappij die ervoor zorgt dat mensen zichzelf kunnen worden. Hiervoor is het nodig dat mensen vrij zijn om zichzelf te worden. Een sociaal-conservatieve samenleving dient deze vrijheid te beschermen.

De mens in wording

Ben je wie je bent, wat je kunt worden of wie je wilt zijn? Of in andere woorden: wat is een mens? De maatschappelijk dominante visie op de mens wordt grotendeels bepaald door het liberale wereldbeeld. Hierin wordt de mens beschouwd als een atomair individu die vanuit deze positie de wereld benadert en op basis daarvan (mensen)rechten krijgt. Dit mensbeeld gaat echter voorbij aan een essentieel element van de mens, namelijk dat hij een sociaal wezen is die zijn vaardigheden, en daarmee zijn menselijkheid, ontwikkelt in relatie met zijn omgeving. De mens is zodoende een product van de interactie van zijn natuurlijke aanleg, de investeringen die in hem zijn gedaan en de kansen die hij heeft. Door de mens als een atomair individu te behandelen misken je de menselijke natuur. Het is tevens een methode om weg te kijken van wat werkelijk van belang is voor het succes van mensen. In het liberale mensbeeld wordt immers een momentopname genomen van de mens, waarbij dit als een gegeven wordt beschouwd. Een sociaal-conservatieve blik op de mens is echter holistisch en erkent het belang van investeringen en kansen. Deze twee elementen, die tezamen een sociaal web in de tijd en de ruimte vormen, zijn zelfs belangrijker voor het worden van een volwaardig mens dan de liberale momentopname. De liberale mens is een abstractie en bestaat enkel als een statistische eenheid. Een liberale maatschappij is daarentegen wel georganiseerd op basis van deze abstracte eenheden in plaats van op echte mensen. Het gevolg is een maatschappij die per definitie onmenselijk en onecht is en waarin het samenleven wordt bemoeilijkt. Mensen dienen zich dan aan te passen aan de maatschappij en verliezen zodoende hun menselijkheid. In een dergelijke ontaarde maatschappij gaat men sleutelen aan de kenmerken van de mens om te voldoen aan de onmenselijke abstracties. Dit is de ultieme ontkenning van menselijke duurzaamheid. Een sociaal-conservatieve samenleving daarentegen heeft niet de statistische abstractie, maar de mens als basis. De mens mag niet worden aangepast, want elke aanpassing van zijn kenmerken ontkent de menselijke waardigheid. De rechtvaardige samenwerking die elk mens de kansen op een volwaardig leven biedt is de basis van een duurzame, menselijke samenleving.

De rationale mens

Een kenmerk waarmee de mens zich van andere dieren onderscheidt is zijn grote denkvermogen. Veel dieren hebben intellectuele vermogens om te reageren op hun omgeving en samen te werken met anderen, maar enkel de mens heeft het vermogen om de wereld naar zijn hand te zetten en samen te werken met onbekenden. Hierin ligt een grote kracht van de mens,

maar schuilt ook een zwakte. Zijn denkvermogen kan immers worden ingezet om anderen, en zichzelf, te misleiden waarmee zowel de samenwerking als de controle over de omgeving verdwijnt. De mens is in hoge mate afhankelijk van het behoud van een zuiver denkvermogen. Dit denkvermogen is echter niet gebaseerd op wiskundige logica maar op het eigenbelang. Mensen zien wat ze willen zien en rationaliseren daarbij hun perspectief op de werkelijkheid als de absolute waarheid. Dit strategische (weg-)kijken vervormt de werkelijkheid van een foto tot een schilderij waarbij je enkel de relevant geachte elementen ziet oplichten. Het is immers onmogelijk en onzinnig om alle zintuiglijke input te verwerken; alleen wat van belang is wordt verwerkt. Het natuurlijke filter dat de mens hiervoor heeft zijn de emoties. De menselijke gevoelens geven aan welke zintuiglijke input van belang is voor de persoon. Op basis van de gegevens die dit filter opvangt wordt vervolgens een rationeel wereldbeeld gevormd. Hieruit volgt dat een goedwerkend emotioneel filter essentieel is voor de mogelijkheid om een rationeel mens te zijn. Hier komt nog bij dat de intellectuele capaciteiten van een enkel mens ontoereikend zijn om de wereld rationeel te benaderen. Deze wereld is immers grotendeels door mensen geschapen en alleen als je toegang hebt tot de collectieve intelligentie van de gemeenschap kan je deze wereld rationeel benaderen. Mensen die buitengesloten en vervreemd zijn van de gemeenschap hebben hier geen toegang toe en zoeken een alternatieve waarheid om zo de controle over zichzelf te herwinnen en hun mogelijkheid om mens te worden te bewaren. Deze alternatieve waarheid weerspiegelt de belangen van de uitgestoten en botst met die van de gevestigde orde. Een kenmerk van een liberale maatschappij is statusangst. Mensen zijn bang om uitgesloten te worden omdat ze dan geen toegang meer hebben tot de mogelijkheden om de persoonlijke ambities na te streven. De toegang tot maatschappelijke middelen bepaalt namelijk in veel grotere mate de kans op succes dan de aangeboren vaardigheden. Dit betekent ook dat je in een liberale conflictmaatschappij de baas nooit kunt tegenspreken want dan sluit hij je uit van de middelen die nodig zijn voor succes.

De samenwerkende mens

Samenwerking met anderen en controle over maatschappelijke middelen zijn essentieel voor een menswaardig leven. De mens is immers een sociaal wezen die zijn menselijkheid ontwikkelt in samenspel met zijn omgeving. Een conflictmaatschappij van liberale, atomaire, individuen wordt echter gekenmerkt door een sociaal onveilige omgeving met tegengestelde belangen. Elk individu probeert hierin de maximale hoeveelheid maatschappelijke middelen voor zichzelf te winnen. Dit gaat ten koste van de ander waardoor de vanzelfsprekende samenwerking verdwijnt. In plaats van de natuurlijke samenwerking worden er steeds meer bureaucratische regels geïmplementeerd die de samenwerking tussen atomaire individuen moet reguleren. Een belangrijk gevolg van een dergelijke maatschappij is het verdwijnen van de menselijke emoties. In een sociaal onveilige omgeving is het noodzakelijk om je te beschermen tegen onderdrukking. De menselijke emoties zijn een belangrijke bron van mogelijk misbruik. In een sociaal gevaarlijke omgeving verzwakken emoties je maatschappelijke positie want anderen proberen je een wereldbeeld op te leggen die niet in jouw belang is maar in dat van hen. Door de selectie van informatie over de wereld en de toon waarop deze informatie wordt gebracht, probeert iedereen in een liberale conflictmaatschappij de ander te misleiden.

“De mens is geen vaststaand gegeven, maar een mogelijkheid.”

— Søren Kierkegaard (parafrase)

Volwassen mensen kan je niet voor de gek houden. Je kan enkel proberen ervoor te zorgen dat zij zichzelf voor de gek (willen) houden om zo te ontsnappen aan de sociale druk. De liberale mens moet zijn emoties onderdrukken om dit misbruik te voorkomen. Onverschilligheid is namelijk de enige wijze waarop je gevrijwaard bent van misbruik via de emoties. Emoties verzwakken weliswaar de maatschappelijke positie in een liberale conflictmaatschappij, maar ze versterken de menselijkheid. Ze zorgen er immers voor dat je ziet wat in jouw belang is. Als je emoties vervagen en je zo een geest in plaats van een mens wordt dan zie je de eigen belangen niet helder meer en ben je afhankelijk van bureaucratische regels die echter altijd geïnterpreteerd moeten worden. Zonder emoties bestaat rationaliteit niet en is vanzelfsprekende samenwerking een illusie.

De ruziënde mens

De mens is een sociaal wezen en in een sociale omgeving bestaat een verdeling van posities. De wijze waarop deze verdeling plaatsvindt, wie krijgt wat, is cruciaal voor de samenwerking. Hierin verschilt de situatie van de mens echter weer wezenlijk van die van andere sociale dieren. Bij andere dieren vindt de selectie voor posities plaats door middel van competitie op basis van individuele, voornamelijk aangeboren, kenmerken. Zo wint een olifant van zesduizend kilo zeer waarschijnlijk een directe fysieke

confrontatie met zijn rivaal van vijfduizend kilo. Elk van deze olifanten zou echter een fysieke confrontatie met om-het-even-welk-aantal mensen winnen. Het is desalniettemin de olifant die een bedreigde diersoort is en niet de mens. De mens heeft immers wapens. Het zijn de wapens die de mens kracht en macht geven. Competitie tussen mensen kan daardoor niet op dezelfde wijze plaatsvinden als bij andere dieren. De kracht van een mens komt vanuit het gebruik van wapens en is daarmee afhankelijk van zijn positie in de maatschappij. De wapens kunnen namelijk niet door een individu worden gemaakt, maar worden door de machtigen verdeeld. Dergelijke wapens hoeven niet fysiek door het individu te worden ingezet, maar bestaan ook uit hiërarchische maatschappelijke posities waarin je middelen kan toe-eigenen. In een liberale conflictmaatschappij is een meritocratische competitie niet de overwinning van de sterkste, maar van degene die de belangen van de machtigen dient; niet de beste maar de slijmbal wint de competitie. Deze laatste dient immers de belangen van degenen die de maatschappelijke wapens levert. Een gevolg van deze competitie is een maatschappelijke degeneratie naar afhankelijke personen die bereid zijn anderen te beschadigen om vooruit te komen. Een dergelijke liberale conflictmaatschappij is antidemocratisch en leidt onder andere ook tot de vorming van knokploegen die de potentiële concurrenten eronder moeten houden. De samenwerking en de samenleving zijn het kind van de rekening. Een gevolg van een dergelijke conflictmaatschappij is een demografische ineenstorting omdat mensen geen volwaardige positie kunnen krijgen waarin zij aan de volgende generatie kunnen werken.

De seksuele mens

Een biologisch organisme, zoals de mens, heeft als primaire doel zijn overleving. Daarvoor moet een mens zorgen dat hij voldoende voedsel en een veilig onderdak heeft. Daarnaast is het voortbrengen van een volgende generatie noodzakelijk. De menselijke seksuele verlangens zorgen voor de motivatie om een partner te vinden waarmee deze biologische overleving werkelijkheid kan worden. De menselijke seksualiteit is echter onnodig, en vaak zelfs een bedreiging, voor de directe overleving van een mens. Net als andere gevoelens wordt de seksualiteit op afstand gezet als de mens zich bedreigt voelt. In een individualistische conflictmaatschappij is deze dreiging alomtegenwoordig en veranderen mensen noodgedwongen in asexuele wezens. Vanuit deze asexuele positie probeert de liberale mens vervolgens zijn seksualiteit te ontplooiën die daarmee echter altijd ontaard is; in de

“Rechtvaardigheid is de band die de gemeenschap bijeenhoudt.”

— *Aristoteles, Politica (Boek I)*

betekenis van: niet gegrond. De zoektocht naar de eigen seksualiteit wordt echter bemoeilijkt doordat je ervan bent vervreemd. Hoe weet je immers wat het is om iets te zijn dat je nu niet bent? Dergelijke (zelf)kennis is onmogelijk en kan alleen van buitenaf komen. In een omgeving die niet het beste met je voor heeft is deze informatie echter onbetrouwbaar. Zo levert de liberale wetenschap bewijzen die de gevestigde orde goed uitkomen en gebaseerd zijn op generationaliseerde vooroordelen. Tevens bieden autocratische leiders een hun welgevallig ideologisch raamwerk voor de menselijke seksualiteit die voornamelijk een karikatuur is van de werkelijke aard van de mens. Vanuit een individualistisch, atomair mensbeeld is het onmogelijk om de ware seksualiteit te ontdekken. De enige mogelijkheid om werkelijk geaard te worden is om uit het individualistische conflict te stappen en de sociaal-conservatieve mens als basis van het samenleven te nemen.

De succesvolle mens

Hoe word je een mens? Hoe vorm je een bestaan om tot een menswaardig leven? Een mens moet de mogelijkheid hebben om deel te zijn van een rechtvaardige sociale omgeving waarin de duurzaamheid van het leven centraal staat. In het liberale mensbeeld mist die duurzaamheid en zijn de waarden van vrijheid, gelijkheid en broederschap enkel van toepassing op ons-soort-mensen die bevoorrechte posities bekleden. Die liberale vrijheid en gelijkheid zijn hoog omdat ze gebaseerd zijn op de controle van de machtsmiddelen van de maatschappij. Dit gaat echter ten koste van de vrijheid en gelijkheid van anderen. In het sociaal-conservatieve mensbeeld zijn de vrijheid en gelijkheid voor elke deelnemer aan de gemeenschap werkelijkheid. Deze waarden zijn ingebed in de mogelijkheid om mens te worden en niet om een hoge positie in een abstract systeem te veroveren. Succes is een maatschappelijke keuze voor rechtvaardigheid gebaseerd op sociaal-conservatieve rechten die elk mens de mogelijkheid geeft zichzelf te worden.

NSC-kandidaten klaargestoomd voor de gemeenteraad

Door Jos van Ginneken (directeur Wetenschappelijk Bureau NSC & oud-gemeenteraadslid en fractievoorzitter Terneuzen)

Hoe zijn we ook lokaal de luis in de pels van de macht? Deze vraag stond centraal op de trainingsdag van het Wetenschappelijk Bureau NSC voor onze kandidaat-raadsleden uit Amersfoort, Apeldoorn, Den Haag, Eindhoven en Zoetermeer. Met deze training zijn zij goed voorbereid op hun rol in de lokale politiek.

De dag was gericht op het versterken van inhoud, vaardigheden en samenwerking. Want ook lokaal geldt dat goede voorbereiding het verschil maakt. Sterke kandidaten met een duidelijk verhaal en het vermogen om dat overtuigend over te brengen, vormen de basis voor een zichtbare en geloofwaardige bijdrage in de gemeenteraad. Een scherp verhaal voor de eigen gemeente

Een belangrijk onderdeel van de training was het scherp krijgen van de boodschap. Wat betekent de inzet van NSC concreet in Amersfoort, Apeldoorn, Den Haag, Eindhoven en Zoetermeer? Hoe vertaal je onze grondbeginselen naar herkenbare oplossingen voor inwoners? In verschillende ronden werkten de kandidaten aan het formuleren van hun eigen antwoord op die vragen. Door ervaringen en ideeën uit te wisselen kregen we nog meer scherpte in ons gezamenlijke verhaal.

Klaar voor de campagne

Naast inhoud stond ook het campagnevoeren centraal. Hoe ga je het gesprek aan met inwoners? Hoe blijf je dicht bij jezelf en tegelijk duidelijk over waar NSC voor staat? Kandidaten oefenden met het overbrengen van hun boodschap in korte gesprekken, het reageren op vragen en het vasthouden van focus.

De training bood praktische handvatten om zichtbaar en benaderbaar te zijn, en om vanuit overtuiging en betrokkenheid campagne te voeren. Juist op lokaal niveau is persoonlijk contact van grote waarde. Kandidaten leerden hoe zij hun verhaal kunnen verbinden met de dagelijkse zorgen en ervaringen van mensen in hun gemeente én hun persoonlijk ervaringen en expertise.

Raadsdebat in de praktijk

Het levendigste onderdeel van de dag was de simulatie van een raadsdebat. In een realistische setting oefenden de kandidaten-groepen met het voeren van het politieke debat zoals dat straks in de raad zal plaatsvinden. Kandidaten oefenden met het kritisch bevragen van een wethouder, het stellen van scherpe vragen en het doorvragen op antwoorden die te algemeen blijven. Zo leerden zij hoe je tegenmacht organiseert, ook in de gemeenteraad. Deze oefening gaf niet alleen inzicht in debatvaardigheden, maar ook in samenwerking. Kandidaten ontdekten hoe je elkaar kunt versterken, rollen kunt verdelen en samen een stevig en inhoudelijk sterk geluid kunt laten horen.

Waarom deze training?

Het Wetenschappelijk Bureau NSC ziet politieke vorming als een essentieel onderdeel van goed bestuur. Kennis van dossiers is belangrijk, maar minstens zo belangrijk is de manier waarop volksvertegenwoordigers hun rol invullen: kritisch, dienstbaar en met oog voor de inwoner.

Met deze trainingsdag is een belangrijke stap gezet in het voorbereiden van de nieuwe generatie lokale volksvertegenwoordigers van NSC. Door inhoud, vaardigheden en praktijk samen te brengen, groeien kandidaten in hun rol en krijgen zij het vertrouwen om straks in de raad het verschil te maken. Het WB-NSC blijft klaarstaan met advies en onderzoek om hun werk in de gemeenteraad te versterken.

De teams uit Amersfoort, Apeldoorn, Den Haag, Eindhoven en Zoetermeer keerden huiswaarts met nieuwe inzichten, meer scherpte en een sterker gevoel van gezamenlijke missie. Zo bouwen we stap voor stap aan een lokale politiek met meer tegenmacht, meer betrokkenheid en een overheid die dichter bij mensen staat.

Stichting Wetenschappelijk Bureau Nieuw Sociaal Contract (WB-NSC)

info@wb-nsc.nl

Grote Koppel 12

3813 AA Amersfoort

www.wb-nsc.nl

ONDERZOEK EN REFLECTIE VOOR BELEID MET BETEKENIS

Het Wetenschappelijk Bureau voor NSC draagt bij aan de politieke inzet van Nieuw Sociaal Contract door de partij gevraagd en ongevraagd te voeden met nieuwe inzichten en beleidsvoorstellen. De blik overstijgt de dagelijks dynamiek van de Haagse politiek en is gericht op de duurzame oplossingen voor goed bestuur en bestaanszekerheid.
